

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

**Linking nature protection with sustainable rural development
Supported by a grant from Switzerland
through the Reform Fund Linked to Civil Society Participation**

**Анализ на законодателството и публичните фондове в България, свързани с
плащания за екосистемни услуги, добри европейски и световни практики и
изготвяне на препоръки**

Изготвил: Нели Папазова

Въведение

„Плащания за екосистемни услуги” ПЕУ са многообразие от мерки, с които ползвателите на услуги от околната среда възнаграждават със субсидии или пазарни плащания стопаните, чиито земи осигуряват съответно опазване на речните басейни и горите, отвеждане на въглерода и съхраняване красотата на пейзажа, както и всички други услуги, предоставяни от екосистемите. Независимо, че плащанията за екосистемни услуги са много разнообразни, следните характеристики са общи за всички тях:

- Схемата за плащания е правно обвързваща;
- Екосистемната услуга и/или използването на земята за предоставяне на тази услуга е добре дефинирана и оценена;
- Съществува поне един купувач/потребител на екосистемната услуга;
- Съществува поне един продавач/доставчик на екосистемната услуга;
- Плащанията зависят от продължаване предоставянето на екосистемната услуга от продавача/ доставчика (IUCN 2009, FAO 2011).

Схемите за ПЕУ могат да се различават по 3 основни признака: базирани на площ срещу такива базирани на продукт, публични срещу частни и ограничаващи ползването срещу подобряващи активите. Най-често срещани са схемите, базирани на площ, където договорите регулират лимити на земеползване или определен начин на ползване на ресурси за предварително договорени площи. Примери за това са концесии с цел опазване, защитени вододайни зони или горски плантации за улавяне на въглероден диоксид. Често срещани са и схеми, базирани на продукт, при които потребителите плащат „зелена надценка” над пазарната цена за производствен процес, който е сертифициран като екологосъобразен. Надценката може да е за производство, опазващо екосистемните услуги в най-голяма степен (биологично земеделие) или за производствени методи, използващи най-добрите практики за намаляване на негативното екологично въздействие (напр. сертифицирана дървесина). ПЕУ се различават и по това кой е купувачът. При публични схеми, държавата действа вместо

купувачите на екосистемни услуги като събира данъци и грантово финансиране и заплаща на определени доставчици на екосистемни услуги. При частните схеми, които най-често действат на местно ниво за решаване на определен проблем, купувачите плащат директно. Публичните схеми като цяло са с по-широк обхват и държавата им осигурява легитимност, за която много частни схеми се борят. Но публичните схеми са по-малко гъвкави по отношение на насочеността си и може да са по-неефективни за осигуряване на допълнителни екосистемни услуги. Схемите, ограничаващи ползването компенсират доставчиците на услуги за опазване (включително естествено възстановяване) като ограничават ползването и инвестиционните проекти или напълно запазват зони, най-често защитени. При тези схеми собствениците на земи получават плащания за пропуснати ползи, както и в някои случаи за активна защита срещу външни заплахи. За разлика от тях, схемите, които изграждат активи, целят възстановяването на екосистемните услуги на дадена територия, например чрез залесяване на гола, деградираща земя. Освен разходите за пропуснати ползи и опазване на мястото, в такива случаи ПЕУ най-често компенсира и директните разходи за възстановяване или създаване на екосистемни услуги (Wunder 2005).

Европейската стратегия за биоразнообразие задължава страните членки, с помощта на Европейската комисия, да картират и оценят състоянието на екосистемите и техните услуги на национално ниво до 2014 г., да оценят икономическата стойност на тези услуги и да насърчат интегрирането на тази стойност в системите за счетоводство и отчитане до 2020 г. Тези действия допринасят за цел 2 на Стратегията: до 2020 г. екосистемите и техните услуги са запазени и подобрени чрез създаване на зелена инфраструктура и възстановяване на най-малко 15% от нарушените екосистеми. На европейско ниво в момента се осъществява инициативата за картиране и оценяване на екосистемните услуги MAES (Mapping and assessment of ecosystems services), в която участва и България.

В България съществува законодателство, както и публични фондове и фондове с европейско съфинансиране, които са насочени до известна степен към плащанията за екосистемни услуги.

Настоящият доклад си поставя следните цели:

- Анализ на националното законодателство, с фокус върху публичните фондове, имащи отношение към плащанията за екосистемни услуги и начина на тяхното събиране, разпределяне и използване;
- Анализ на фондовете с европейско съфинансиране, имащи отношение към плащанията за екосистемни услуги, техните цели и изпълнение към момента;
- Анализ на планирането за следващия програмен период 2014-2020 към момента, по отношение плащанията за екосистемни услуги;
- Анализ на добри практики при плащанията за екосистемни услуги;
- Препоръки за подобряване използването на публичните фондове и фондовете с европейско съфинансиране, както и законодателството за плащанията за екосистемни услуги.

I. Анализ на сегашната ситуация по отношение на законодателството и плащанията за екосистемни услуги в България

1 Анализ на публичните фондове

1.1 Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС)

Създаването и функционирането на Предприятието за управление на дейности по опазване на околната среда (ПУДООС) се регламентира с глава четвърта на Закона за опазване на околната среда. ПУДООС е държавно предприятие по смисъла на чл.62 ал. 3 от Търговския закон. Предприятието не е търговско дружество и не формира и не разпределя печалба. Основният предмет на дейност на предприятието е реализация на екологични проекти и дейности в изпълнение на национални и общински стратегии и програми в областта на околната среда. Устройството и дейността на предприятието се уреждат с правилник, приет от Министерския съвет, като последното му изменение е прието с ПМС №81 от 23.04.2012 г.

Съгласно ЗООС, дейността на ПУДООС свързана с основния предмет на дейност се финансира от:

1. Таксите, определени със специалните закони в областта на околната среда;
2. Целево предоставени средства от държавния бюджет за екологични програми, когато за това има решение на компетентните органи;
3. Дарения от местни и чуждестранни физически и юридически лица;
4. Постъпления от лихви по депозити;
5. (доп. - ДВ, бр. 77 от 2005 г., бр. 89 от 2007 г., бр. 32 от 2012 г., в сила от 24.04.2012 г.) глоби или имуществени санкции за административни нарушения по този закон, Закона за водите, Закона за почвите, Закона за управление на отпадъците, Закона за лечебните растения, Закона за защитените територии, Закона за чистотата на атмосферния въздух, Закона за подземните богатства, Закона за биологичното разнообразие, Закона за защита от шума в околната среда и Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и препарати, наложени от министъра на околната среда и водите или оправомощени от него лица;
6. Приходи от портфейлни инвестиции с краткосрочни държавни ценни книжа и облигации;
7. Приходи от услуги и дейности, свързани с опазване на околната среда;
8. Други постъпления, определени с нормативен акт.

При разпределението на средствата акумулирани в ПУДООС има законово постановени лимити, например като средствата, които се отделят от ПУДООС за разходи са за поддържане и подобряване на материалната база, за обучение, квалификация и материално стимулиране на служителите в Министерството на околната среда и водите. За тази цел се изразходват: 20% от санкциите за увреждане или замърсяване на околната среда над допустимите норми и/или при неспазване на определените емисионни норми и ограничения, пълният размер на таксите, събирани от Министерството на околната среда и водите за издаването на решения по ОВОС, разрешителни, становища, лицензии и регистриране Министерството на околната среда

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

и пълния размер от приходите от предоставяне на информация за околната среда от Министерството на околната среда и водите.

Предприятието предоставя средствата под формата на безвъзмездни помощи; безлихвени или нисколихвени заеми; субсидии за покриване на част или пълния размер на дължими лихви по банкови кредити, отпуснати за реализация на екологични проекти и обекти. Средствата на предприятието се разходват за:

1. Реализация на инвестиционни екологични проекти;
2. Осъществяване на неинвестиционни проекти и дейности за опазване и възстановяване на околната среда;
3. Проекти на Министерство на околната среда и водите за развитие и поддържане на Националната система за мониторинг и контрол на околната среда и водите;
4. Административни разходи на предприятието;
5. Информационна дейност;
6. Други дейности, предвидени с нормативен акт.

За периода 2008 – 2012 г. разпределението на постъпилите средства е както следва (съгласно годишните отчети на ПУДООС):

Приходи от:	2008	2009	2010	2011	2012
Общо приходи	174 306 280	79 532 087	85 193 037	62 663 190	34 608 963
Приходи от такси по Видове		60 603 863	46 980 594	59 249 405	30 442 717
Законо:					
По Закона за водите /ЗВ/	44 863 189	26 813 145	38 846 492	54 078 182	27 863 034
По Закона за управление на отпадъците /ЗУО/	35 672 910	14 227 963	7 204 466	4 134 460	2 416 404
- ПМС 120 чл. 8-Такси опаковки	3 895 848	1 829 591	1 589 993	1835 356	1 705 338
- ПМС 120 чл. 2-Такси пневматични гуми	3 679 250	2 902 955	3 245 225	1 094 309	198 244
- ПМС 120 чл. 16-Такси акумулатори и батерии	3 186 233	2 278 157	708 265	581 724	336 182
- ПМС 120 чл.6-Такси МПС	19 281 170	2 864 951	104 567	21 402	393
- ПМС 120 чл. 27- Отработени масла	2 278 530	3 256 298	661 300	213 321	78 603
- ПМС 120 чл. 36- Електрическо и електронно оборудване	3 351 879	1 096 011	895 116	388 348	97 644
По Закона за опазване на околната среда /ЗООС/		0	0	0	95
По Закона за защитените територии /ЗЗТ/	235 762	192 406	149 646	174 645	241 322
По Закона за опазване чистотата на атмосферния въздух /ЗОЧАВ/	2 713 191	5 142 386	779 990	862118	-68 138
Приходи от наказателни постановления по Видове Закони:		1 256 465	1 417 310	1 856 242	2 140 354
По Закона за водите /ЗВ/		626 756	425 582	621 732	918 281
По Закона за управление на отпадъците /ЗУО/		161 296	249 720	376 677	396 778
По Закона за защитените територии		0	34 662	15 426	3 530
По Закона за опазване на чистотата на атмосферния въздух /ЗОЧАВ/		52 123	135 150	182 949	158 964
По Закона за опазване на околната	797 792	322 824	437 383	572 098	523 917

среда /ЗООС/					
По Закона за биоразнообразието /ЗБ/	17 242	36 355	37 261	21 062	24 367
По Закона за подземните богатства /ЗПБ/	56 316	52 711	13 427	51 300	80 552
По Закона за лечебните растения /ЗЛР/	3 645	4 400	6431	6 096	10 824
По Закона за опазване на почвите от замърсяване /ЗОПЗ/	5 420	0	0	220	99
По Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и препарати /ЗЗВВХВП/	5 206	0	0	6 182	10 000
По Закона за защита от шума в околната среда /ЗЗШОС/	2 700	0	0	2 500	6 400
Глоби и неустойки	12 913	19 619	0	8160	0
Приходи от услуги на Инсинератора	1 431 382	1 139 580	1 584 035	1 654 400	2 239 533
Приходи от лихви по заеми	328 806	250 348	135 013	12 467	15 921
Други приходи	21 418	43 574	1 150 480	16 313	7 161
Трансфер от МОСВ	40 000 000	4 544 100	19 920 042		
Възстановени средства от Националния фонд при МФ			3 006 922		
Приходи от погасителни вноски от заеми	12 465 478	11 674 538	10 998 641		
Отчетени „вноски ДДС и др. данъци върху продажбите“				-133 798	-234 724

За 2013 съгласно представения план-график се очакват приходи от 49 000 000 лв. и трансфери от МОСВ в размер на 34 000 000 лв. и общо разходи за 86 000 000 лв, от които 47,9% са предвидени за инвестиционни разходи за проекти в областта на водите, 42,8% инвестиционни разходи за проекти в областта на отпадъците, и само 1% за проекти за опазване на биоразнообразието (реално свързани с екосистемните услуги). 3,8% са предвидени за информационни проекти, а 4,5% за административни разходи, включително капиталови.

След увеличаване на постъпленията по Закона за водите през 2011 г., в 2012 г. отново има намаляване, което показва спад в събираемостта на таксите за водоползване и ползване на водни обекти на база издадени разрешителни, поради наложено разсрочване на задълженията на ВиК дружествата като следствие от икономическата криза. През 2012 г. продължава спадът в постъпленията в ПУДООС по Закона за управление на отпадъците спрямо предходната година, което се дължи на пренасочване на внасяните еко такси към организациите за оползотворяване на отпадъци. През 2012 г. се завишава стойността на събраните такси по Закона за защитените територии и правилника към него, спрямо 2011 г. и показва завишено ползване на природни ресурси. Постъпленията от такси по Закона за опазване чистотата на атмосферния въздух са в минус през 2012 г., което се дължи на възстановена предварително внесена през 2011 г. продуктова такса на Лукойл България Бункер ЕООД, за гориво, което в последствие е изнесено извън Р. България. Като трансфер от МОСВ на ПУДООС са предоставени 19 269 278 лв. по Закона за Държавния Бюджет на Р. България за 2012 г.

През 2012 г. основно са финансирани проекти в областта на управлението на водите – изграждане на водоснабдителни обекти, пречиствателни станции, корекции на реки (7,9 милиона лв.) и в областта на управлението на отпадъците – изграждане на депа за

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

отпадъци, сепариращи инсталации и рекултивация на депа (17,3 милиона лв.). В областта на опазване на биологичното разнообразие са финансирани проекти в размер на 575 274 лв., за научни проекти и няколко на природни паркове с реални природозащитни дейности. Според отчета за работата на ПУДООС за 2011 г., най-голямо е финансирането за проекти в областта на управлението на водите (19,3 милиона лв.), след това в областта на управление на отпадъците (3,5 милиона лв.) и само с 393 хил. лв. са финансирани проекти за опазване на биоразнообразието.

Като цяло съществуват значителни разлики в годишните приходи на ПУДООС, вариращи от 174,3 млн. лв. през 2008 г. до 34,6 млн. лв. през 2012 г., което прави дългосрочното планиране на разходите трудно. Тенденцията е приходите по Закона за отпадъците да намаляват, тъй като се пренасочват към внасяните еко такси към организациите за оползотворяване на отпадъци. Трансферите от МОСВ също представляват сериозен приход в бюджета на ПУДООС, но са несигурни.

Основен извод, който може да се направи по отношение на ПУДООС и ПЕУ е, че при разпределяне на събраните средства, Предприятието има сходни приоритети с тези на ОПОС, като финансира основно водни инфраструктурни проекти, на второ място инфраструктурни проекти за управление на отпадъците и с малка част от средствата подкрепя проекти в областта на биоразнообразието, част от които до известна степен финансират екосистемните услуги. Като цяло липсва взаимосвързаност между постъпващите средства (по видове) и за какво се изразходват те, т.е. постъпленията от такси по закона за водите, да речем, не са директно обвързани с финансиране подобряването на водните ресурси. Липсва припознаване на екосистемните услуги и плащане за тях, които да намалят необходимостта от инвестиране в инфраструктурни проекти (например плащания за опазване на водите в горните течения вместо инвестиране в инфраструктура за пречистване на водите).

1.2 Национален доверителен екофонд (НДЕФ)

Законът за опазване на околната среда създава още едно юридическо лице, което събира и разпределя средства в областта на опазване на околна среда - Националният доверителен екофонд. Националният доверителен екофонд е юридическо лице за управление на средствата, постъпващи от суапови сделки "Дълг срещу околна среда" и "Дълг срещу природа" и от правителства и международни финансови институции, и други дарители, предназначени за опазване на околната среда в Република България.

Министерският съвет определя с наредба начина на управление, устройството и дейността на Националния доверителен екофонд, реда и начина за набирането, разходването и контрола на средствата по него след съгласувателна процедура с дарителите. Източници на постъпления в Националния доверителен екофонд са:

1. Целево предоставяни средства от държавния бюджет, в това число във връзка с договори по сделки "Дълг срещу околна среда" и "Дълг срещу природа";
2. Дарения от международни финансови институции, правителства, международни фондове и външни юридически лица, предоставяни за екологични програми и проекти;
3. Дарения от международни фондации и чуждестранни граждани за подпомагане на държавната политика в областта на околната среда;

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

- 3а. (нова - ДВ, бр. 46 от 2010 г., в сила от 18.06.2010 г.) постъпления от продажби на ПЕЕ и на квоти за авиационни дейности;
4. Погашения и лихви по предоставени чрез фонда заеми;
5. Лихви от средствата на Националния доверителен екофонд в обслужващата банка;
6. Приходи от портфейлни инвестиции с краткосрочни държавни ценни книжа и облигации;
7. Други външни постъпления, съответстващи на характера на дейността на Националния доверителен екофонд.

Средствата от Националния доверителен екофонд се разходват за екологични проекти и дейности в съответствие с условията на дарителите и с приоритетите на националните екологични стратегии и програми. Решенията за предоставяне на финансови средства по проекти са публични и се публикуват на интернет страницата на Националния доверителен екофонд.

1.2.1 Международна търговия с ПЕЕ и Национална схема за зелени инвестиции

Съгласно разпоредбите на Закона за опазване на околната среда (ЗООС), Националният доверителен екофонд (НДЕФ) отговаря за набирането, одобряването и възлагането изпълнението на проекти за зелени инвестиции, които ще се финансират от постъпленията от международната търговия с предписани емисионни единици (ПЕЕ), съгласно изискванията на ЗООС и условията по договорите за продажба.

Националната схема за зелени инвестиции има за цел финансовото и институционалното подпомагане на инвестиционни и други проекти, които водят до намаляване на емисиите на парникови газове на територията на страната или водят до други положителни екологични ефекти и влияние върху околната среда, включително чрез намаляване на факторите на антропогенната дейност, свързани с климатичните промени и глобалното затопляне, в съответствие с изискванията на европейското право и националното законодателство в областта на опазване на околната среда.

Средствата от продажбата на ПЕЕ се използват за финансиране на проекти в областта на енергетиката, транспорта, селското и горското стопанство, управлението на отпадъците и водите, индустрията и други сектори на националната икономика, които:

1. Водят до намаляване на емисиите на парникови газове или поглъщането им посредством следните примерни мерки:
- а) повишаване на енергийната ефективност;
 - б) (изм. - ДВ, бр. 35 от 2011 г., в сила от 3.05.2011 г.) увеличаване дела на енергията от възобновяеми източници, в частност от биомаса;
 - в) улавяне и оползотворяване на метан;
 - г) залесяване, презалесяване и промени в земеползването;
 - д) (изм. - ДВ, бр. 35 от 2011 г., в сила от 3.05.2011 г.) разработване и внедряване на екологични технологии, които стимулират повишаването на енергийната ефективност или използването на енергия от възобновяеми източници;
 - е) разработване и въвеждане на политика за смекчаване изменението на климата с цел изпълнение на задълженията по Протокола от Киото;

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

- ж) образователни мерки, научни изследвания и мерки за подобряване на административния капацитет и управлението на дейностите по политиката по изменение на климата;
 - з) повишаване информираността на широката общественост по въпроси, свързани с изменението на климата;
 - и) разработване и въвеждане на мерки за адаптация към изменението на климата;
2. Значително подобряват качеството на околната среда, включително намаляване замърсяването на въздуха, водата и почвата.

Съгласно Оперативното ръководство на НСЗИ на НДЕФ, по първа ос на НСЗИ могат да кандидатстват проекти за залесяване, презалесяване, управление на горите и земеползване, свързано с намаление на емисиите на парникови газове. Бенефициенти по тези проекти могат да бъдат: физически лица и търговци по смисъла на търговския закон, които са собственици на неземеделски земи или собственици на земи от горския фонд; общини, притежаващи неземеделски земи или земи от горския фонд; държавни горски стопанства, държавни ловни стопанства, национални паркове и научноизследователски горски стопанства, стопанисващи неземеделски земи или управляващи гори и земи от държавния горски фонд. По своето естество тази част от схемата за зелени инвестиции представлява схема за плащания на екосистемни услуги, заплащаща услугата на горските екосистеми за намаляване на емисиите от парникови газове.

Националната схема за зелени инвестиции стартира през 2012 г. с общ размер 8 млн. лева. Подписани са 6 договора за безлихвен заем с Националния доверителен екофонд с обща стойност над 5,5, млн. лева, с които са изпълнени 6 от общо 8 одобрени проекта. Договорите са предимно за енергийна ефективност и към момента няма договори за залесяване. Приоритетите за финансиране се определят от донора/инвеститора, който купува емисии.

Според Закона за държавния бюджет за 2013 г. когато това е предвидено в сключените от Република България договори за продажба на емисии на парникови газове, средства от продажбите по тези договори могат да се предоставят:

1. На държавните предприятия за финансиране на собствен принос при изпълнение на одобрени за финансово подпомагане по съответния ред проекти по Програмата за развитие на селските райони, мярка 223 „Първоначално залесяване на неземеделски земи“;
2. За придобиване от държавата на специализирана техника за борба с горските пожари;
3. На бюджетни организации за финансиране на собствен принос при изпълнение на одобрени за финансово подпомагане по съответния ред проекти по Програмата за развитие на селските райони, мярка 223 „Първоначално залесяване на неземеделски земи“.

С акт на Министерския съвет се определят условията и редът за предоставяне на средствата.

Основни изводи от анализа на НСЗИ и НДЕФ са, че потенциално НСЗИ може да служи като схема за ПЕУ, но към момента това не се използва. Тази схема финансира и залесявания и презалесявания в държавния горски фонд, което е положително предвид

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

големия процент държавен горски фонд в страната. Към момента тя има сравнително ограничен ресурс.

1.3 Бюджет на местната власт

Съставянето, приемането, изпълнението, приключването и отчитането на общинските бюджети, бюджетните взаимоотношения между общините и централния бюджет и режимът на извънбюджетните средства на общините се определят от Закона за общинските бюджети.

С общинския бюджет се определят и осигуряват парични средства, с които се финансират местни и делегирани от държавата дейности. Приходите в общинския бюджет са:

1. Собствени приходи от: местни данъци при условия, по ред и в граници, установени със закона за местните данъци и такси; местни такси по ред, установен със закона за местните данъци и такси; услуги и права, предоставяни от общината; общинска собственост; глоби и имуществени санкции; лихви и неустойки; други постъпления;
2. Държавни трансфери за: субсидии; субвенции; безлихвени заеми от централния бюджет за финансиране на разходи, в т.ч. за данък върху добавената стойност, до възстановяването им по одобрени проекти и програми, финансирани от Европейския съюз;
3. Трансфери между разпоредители с бюджетни кредити.

В разходната част на общинския бюджет се предвиждат бюджетни кредити за финансиране на местни и делегирани от държавата дейности. Делегираните от държавата дейности и стандартите за стойностната, количествената и качествената им оценка се определят съвместно от съответния министър, Националното сдружение на общините в Република България и министъра на финансите и се приемат от Министерския съвет. Тези стандарти служат за определяне на общия размер на средствата за финансиране на делегираните от държавата дейности и за разпределението им по общини. Размерът на средствата по общини се определя със закона за държавния бюджет за съответната година. С решение на общинския съвет, делегираните от държавата дейности могат да се финансират допълнително и със средства от собствените приходи на общините и от изравнителната субсидия.

Взаимоотношенията на общинския бюджет с републиканския бюджет се осъществяват чрез трансфери от централния бюджет, които включват:

- обща субсидия за финансиране на делегираните от държавата дейности;
- обща изравнителна субсидия за местни дейности;
- целева субсидия за капиталови разходи, включително и в делегираните от държавата дейности;
- целева субсидия за провеждане на държавната политика за развитието на общините и за изпълнение на национални, регионални и международни програми и проекти, и за съфинансиране по програми и проекти на Европейския съюз;
- финансови компенсации от държавата;
- субвенции;

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

- временни безлихвени заеми от централния бюджет при временен недостиг на средства по общинския бюджет;
- безлихвени заеми от централния бюджет за финансиране на разходи, в т.ч. за данък върху добавената стойност, до възстановяването им по одобрени проекти и програми, финансирани от Европейския съюз.

Общините получават пълна финансова компенсация от държавата при:

1. Възлагане на допълнителни финансови задължения на общината с нормативни актове след приемането на Закона за държавния бюджет на Република България за съответната година и определените с него бюджетни взаимоотношения;
2. Актуализиране на трудовите възнаграждения на заетите в делегираните от държавата дейности, финансирани чрез общините, с акт на Министерския съвет;
3. Други случаи, установени със закон.

Съгласно ЗООС, 80% от санкциите за увреждане или замърсяване на околната среда над допустимите норми постъпват по бюджета на общината, на чиято територия се намира санкционираният субект. Приходите от глоби и санкции по закона, налагани от кметовете на общини, постъпват по бюджета на съответната община. Тези приходи, както и приходите от глоби за нарушаване на наредбите, приемани от общинските съвети във връзка с опазването на околната среда, се изразходват за екологични проекти и дейности по приоритети, определени в общинските програми за околна среда.

Съгласно ЗООС по предложение на кмета на общината ежегодно с приемането на общинския бюджет се определят средства за изпълнение на приоритетни екологични проекти и дейности, включени в общинските програми за опазване на околната среда.

1.4 Държавен бюджет

Съставянето, приемането, изпълнението и отчитането на държавния бюджет на Република България се регламентира от Закона за устройство на държавния бюджет. Държавният бюджет обхваща републиканския бюджет, бюджета на Народното събрание и бюджета на съдебната власт.

Държавният бюджет обхваща приходите и разходите на държавата. Приходите на държавата са данъчни и неданъчни и се набират от физически и юридически лица по ред, определен със закон. В държавния бюджет се включват разходи за издръжка на държавната администрация, отбраната и сигурността, съдебната власт, образованието, здравеопазването, културата, науката, социалните грижи и други разходи, включително за стопанската сфера, както и за изплащането на вътрешния и външния дълг на страната и на вноската на Република България в общия бюджет на Европейския съюз. Приходите и разходите се групират по единна бюджетна класификация, която се утвърждава от министъра на финансите. Приходите не са целеви и служат за покриване на разходите.

Съгласно ЗООС, по предложение на министъра на околната среда и водите, съгласувано с министъра на финансите, ежегодно със закона за държавния бюджет се определят средства от републиканския бюджет за изпълнение на приоритетни

екологични проекти и дейности, включени в националните екологични стратегии и програми.

1.5 Такси

Таксата е невъзвращаемо и безвъзмездно заплащане на услуга, която се извършва от изпълнителната власт (централна или местна). Съгласно закона за местните данъци и такси, местните такси се определят въз основа на необходимите материално-технически и административни разходи по предоставяне на услугата. Общинският съвет определя размера на таксите при спазване на следните принципи: възстановяване на пълните разходи на общината по предоставяне на услугата; създаване на условия за разширяване на предлаганите услуги и повишаване на тяхното качество; постигане на по-голяма справедливост при определяне и заплащане на местните такси.

Таксите събирани от държавата се определят в Закона за държавните такси. Съгласно него държавната такса се заплаща при предявяване на искането за извършване на действието и/или при издаване на документа, за който се плаща такса, така както е указано в тарифа. Държавните такси се събират от органите на съдебната власт, от другите държавни органи и бюджетни организации в размери, определени с тарифи, одобрени от Министерския съвет, и постъпват в държавния бюджет, освен ако със закон е предвидено друго.

В специализираната нормативна уредба, касаеща ползването на природни ресурси - собственост на държавата, са създадени и специализирани такси, характеризиращи се по-скоро като квази такси и изпълняващи функцията на рента, която получава държавата за ползването на нейна собственост. Такива квази такси, постъпващи пряко в държавния бюджет, са:

- Такси събирани по реда на Закона за горите и касаещи ползването на дървесина и странични ползвания от горските територии държавна собственост;
- Такси събирани по реда на Закона за водите за водоползване и ползването на водните обекти държавна собственост;
- Цена за разрешително за лова и годишна вноска за стопанисване на дивеча събирани по реда на Закона за лова, касаещи ползването на дивеча държавна собственост и ползването на територии за лов; Годишната вноска за ползване на дивеча, 30% от която постъпват в държавния бюджет чрез бюджета на ИАГ, евентуално може да се използва за компенсиране на собствениците на имоти в които се ловува (Анализ на законодателството за ПЕУ 2010).

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

2. Анализ на публичните фондове с европейско съфинансиране

2.1 Програма за развитие на селските райони 2007-2013 (ПРСР)

Програмата за развитие на селските райони след осмо изменение (07.05.2012 г.) залага следните екологични цели:

Спиране загубата на биоразнообразие: чрез подкрепа за необлагодетелстваните райони, агроекологичните плащания, плащанията за натура 2000, както и първоначално залесяване.

Поддържане на земеделски земи и гори с висока природна стойност: мерки за необлагодетелстваните райони и Натура 2000, схемата за земи с висока природна стойност към агроекологичните мерки, както и мярка 126 от ос 1 за възстановяване на земи, пострадали от природни бедствия.

Подобряване качеството на водата: качеството на водата може да се повлияе положително от природосъобразни системи за управление – стандартите за добро земеделско и екологично състояние за необлагодетелстваните райони, мерките за Натура 2000 зоните, регламентът за биологично земеделие. Всички те ограничават или спират нитратното замърсяване. Агроекологичната мярка има и специфична схема за опазване на почвите и водите.

Увеличаване улавянето на въглероден диоксид: тази цел се постига основно чрез мярка 223 Залесяване на земеделски площи и частично с мярка 126 за възстановяване на земи пострадали от природни бедствия. Очакваното количество на фиксиран еквивалент на CO₂ чрез залесени площи е 1.4 милиона тона.

Според Отчета за напредъка по ПРСР в периода 05.2010 – 03.2013 г. с шестото изменение на програмата от 21.12.2011 г. се е увеличила с около 30% ставката на плащанията на площ за земеделски стопани, извършващи своята дейност в необлагодетелствани райони по мярка 211 и 212 или изпълняващи агроекологични ангажименти по мярка 214. Въведена е нова мярка 213 „Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕС”, по която през 2011 г. за първи път се дава възможност на земеделските стопани, чиито земи попадат в Натура 2000 да получат компенсаторно плащане на хектар. Десетото изменение на ПРСР е представено пред органите на ЕК на 12.03.2013 г. и предстои одобрението му. Според него се дават нови възможности за земеделските стопани да получават компенсаторни плащания едновременно по мярка 214 и мярка 213 за едни и същи земеделски площи.

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Информация за напредъка на ПРСР към 01.02.2013г.

МЯРКА	Постъпили заявления			Одобрени заявления			Сключени договори		Извършени плащания	
	№	Общо разходи (лева)	Общо публични разходи (лева)	№	Общо разходи (лева)	Общо публични разходи (лева)	№	Одобен и разходи(лева)	№ (проекти)	Общо публични разходи платени (лв)
ОС 2										
Мярка 211	158 365			156 827	205 000 840	205 000 840			156 827	193 180 404
2007	22 649			22 646	24 432 228	24 432 228				
2008	24 150			24 079	22 686 943	22 686 943				
2009	26 244			26 227	36 344 765	36 344 765				
2010	29 031			28 315	30 393 360	30 393 360				
2011	29 210			28 708	42 446 586	42 446 586				
2012	27 081			26 852	48 696 958	48 696 958				
Мярка 212	64 600			63 963	62 606 155	62 606 155			63 963	60 354 341
2007	9 412			9 411	7 372 454	7 372 454				
2008	10 017			9 989	7 498 374	7 498 374				
2009	10 835			10 827	9 145 465	9 145 465				
2010	11 620			11 308	8 295 456	8 295 456				
2011	11 489			11 325	14 543 221	14 543 221				
2012	11 227			11 103	15 751 185	15 751 185				
Мярка 213	6 110			5 701	11 249 672	11 249 672			5 701	11 085 207
2011	2 427			2 392	4 629 039	4 629 039				
2012	3 683			3 309	6 620 633	6 620 633				
Мярка 214	9 292			7 916	95 491 946	95 491 946			7 916	94 299 600
2008	1 462			1 021	4 876 993	4 876 993				
2009	1 446			1 212	6 683 000	6 683 000				
2010	1 781			1 607	12 643 511	12 643 511				
2011	1 973			1 773	21 087 793	21 087 793				
2012	2 630			2 303	50 200 648	50 200 648				
Мярка 223	136	33 113 670	32 439 875	55	8 098 754	7 643 026	38	5 881 668	32	1 396 841
Мярка 226	147	31 474 780	31 079 978	54	5 209 224	5 209 224	47	4 436 553	37	1 297 891

Изпълнението на ПРСР по ОС 2 към 03.2013 г. е както следва:

Код	Мярка	% - бюд- жет от ост а	в евро		Усвоен и 2008 г., ЕЗФРС Р	Усвое ни 2009 г. ЕЗФРС Р	Усвоени 2010 г. ЕЗФРСР	Усвоен и 2011 г. ЕЗФРС Р	Усвоен и 2012 г. ЕЗФРС Р	Общо усвоени ЕЗФРСР 2007- 2012	Общо усвоени публичн и средств а 2007- 2012	Об- що усв оен и в про цен ти
			ЕС	Общо публичн и средств а								
ОС 2 - ПОДОБРЯВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ПРИРОДАТА												
211	Плащания за природни ограничен ия на фермери в планински райони	31.3 %	191 238 951	233 218 233	12 212 276	5 918 907	14 506 662	27 161 611	21 243 163	81 042 618	98 832 461	42%
212	Плащания за природни ограничен ия на фермери в райони, различни от планински те	5.2 %	31 873 159	38 869 706	3 895 192	2 001 570	3 656 247	8 686 879	7 086 592	25 326 481	30 885 952	79%
213	Плащания по Натура 2000 и плащания , свързани с Директива 2000/60/Е С (WFD)	14.6 %	89 244 700	108 835 000	0	0	0	0	4 654 575	4 654 575	5 676 310	5%
214	Агроеколо- гични плащания	37.4 %	216 175 936	263 629 191	0	1 774 778	1 806 893	11 347 922	24 631 077	39 560 670	48 244 720	18%
	Общо ОС2		528 532 746	644 552 130	16 107 468	9 695 255	19 969 802	47 196 411	57 615 407	150 584 343	183 639 443	28%

По оперативни данни на ДФ „Земеделие“ към 20.03.2013 г. са подадени около 700 заявления по мярка 214 и в частност по направление „Въвеждане на сеитбооборот за опазване на почвите и водите“, а заявената площ възлиза на 460 000 ха. Според отчета за напредъка на ПРСР, тези данни показват висок интерес към мярката, което се дължи на предприетите от МЗХ действия по облекчаване на процедурите за кандидатстване и одобрение, както и на увеличените нива на подпомагане с над 30% през 2011 г. След приключване на кампания 2013 се очаква да бъде усвоен целият бюджет на мярка 214.

С включването на допълнителни горски площи, които да получат субсидия за превенция от горски пожари, както и вследствие на облекчаването на процедурите за

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

кандидатстване по мерки 223 и 226, през 2012 г. са подадени заявления за подпомагане по двете мерки за над 20 млн. евро.

В ПРСР е предвиден индикативен бюджет от 15,5 милиона евро за Мярка 224: Плащания по Натура 2000 за гори, но тази мярка не е стартирала и не е изготвена наредба за нейното прилагане. Бюджетът по мярката е временно разпределен към Мярка 214 Агроекологични плащания.

2.1.1 Мярка 211: Плащания за природни ограничения на фермери в планински райони и мярка 212: Плащания за природни ограничения на фермери в райони, различни от планинските

Мерките за необлагодетелстваните райони имат отношение към плащанията за екосистемни услуги, тъй като получателите на тези компенсаторни плащания трябва да спазват Националните стандарти за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние. Те допринасят за поддържането на екосистемите и техните услуги, които зависят от човека: пасища, ливади и земеделски земи. Наредба №11 от 3.4.2008 г. урежда прилагането на двете мерки.

Мерките допринасят за: поддържане на земеделската дейност в необлагодетелстваните райони и предотвратяване на изоставянето на земеделските земи; противодействие на обезлюдяването на необлагодетелстваните райони; поддържането на ландшафта и биологичното разнообразие; и рационалното използване, съхранение и устойчиво управление на земята и другите природни ресурси. Плащанията целят да компенсират за допълнителните разходи или по-ниско икономическо представяне, свързани с природните ограничения на земите при земеделско производство от необлагодетелстваните райони.

Прилагането на мерките е в планинските необлагодетелствани райони в България, покриващи 42 205 кв. км (38% от територията на страната) и 885 982 ха от използваемата земеделска земя (16,5% от ИЗЗ в България) и в другите необлагодетелствани райони (с категория на земите 6-10), покриващи 10 763 кв. км (9,7% от територията на страната) и 450 000 ха от използваемата земеделска земя (8% от ИЗЗ в страната).

Бенефициенти по двете мерки са фермери – физически и юридически лица. Кандидатите за подпомагане са длъжни да спазват условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние, одобрени по реда на чл.42 от Закона за подпомагане на земеделските производители и да извършват земеделска дейност в съответния необлагодетелстван район за период от най-малко пет последователни години от първото компенсаторно плащане.

Подпомагането е както следва:

Хектари	Евро/ха (планински)	Евро/ха (непланински)
0.5 – 50.0	130	70
За частта над 50.0 – 100.0	70	30
За частта над 100.0	30	15

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Количествени цели на двете мерки:

Тип индикатор	Индикатор	Цел 2007-2013
Продукт	Брой подпомогнати ферми в планински райони	40 000
	Брой подпомогнати ферми в други необлагодетелствани райони	10 000
	Подпомогната площ (ха) земеделска земя в планински райони	328 000
	Подпомогната площ (ха) земеделска земя в други райони	220 000
Резултат	Избягване маргинализирането и изоставянето на земята	15%
	Подобряване качеството на почвите	5%
Въздействие	Спиране загубата на биоразнообразие	Без намаление (Съществуващото биоразнообразие ще се опази чрез прилагане на стандартите за управление на земеделските земи)
	Поддържане на земи и гори с висока природна стойност	Без намаление (Природната стойност ще се запази чрез прилагане на стандартите за управление на земеделските земи)

2.1.2 Мярка 213: Плащания по Натура 2000 и плащания, свързани с Директива 2000/60/ЕО (Рамкова директива за водите)

По тази мярка според ПРСР е определен индикативен бюджет 108 835 000 евро, от които към момента са усвоени 5%, след като първите реални плащания са направени през 2012 г. Към 28.05.2011 Натура 2000 зоните в България покриват 118 зони по Директивата за птиците (22,46% от територията на страната) и 231 зони по Директивата за местообитанията (30% от територията на страната). Общото покритие на зоните е 34,3% от територията на страната.

За ползване и управление на Натура 2000 зоните в сила са специални рестриктивни режими, които са задължителни за всички ползватели на земи. Те се определят в Заповедите за обявяване на зоните, издавани от Министъра на околната среда и водите в съответствие с чл. 12 от Закона за биологичното разнообразие, както и в планове за управление на зоните, разработвани и приемани съгласно чл. 28 от същия закон.

Мерките за Натура 2000 за земеделските земи, както и за горите могат да се прилагат само след влизане в сила на ясни забрани и ограничения на земеделски или горскостопански дейности в заповедите за обявяване на зоните или в планове им за управление. По отношение на зоните по Директивата за птиците, към момента на стартиране на мярка 213 са обнародвани 102 заповеди за зони. Към 03.2013 г. са обнародвани заповеди на 114 зони за птиците според информацията в страницата на МОСВ

(http://www3.moew.government.bg/files/file/Nature/Natura%202000/Registers/Zapovedi_ZZ_10.05.2012.pdf). Ограниченията за земеделски дейности, разписани в заповедите, са задължителни за фермерите от датите на обнародване в Държавен вестник.

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

По отношение на Директивата за местообитанията, все още няма издадена заповед за нито една зона. Съгласно Директивата, България е длъжна да издаде такива заповеди и мерки за управление до 6 години след одобрението от страна на Европейската комисия на списъка от Зони от значение за общността (SCIs). Значителна част от българските зони по Директивата за местообитанията са одобрени от Европейската комисия в края на 2008 г., което означава че крайният срок за приемане на заповедите за тях изтича в края на 2014 г. Ако България изчака този краен срок, плащанията по мярка 213 за хабитатните зони не може да започне по-рано от 2015 г.

Процесът на изготвяне на планове за управление на зоните е в своята начална фаза, така че компенсациите за фермерите за спазване на ограниченията в тези планове са отложени за по-късен етап. Когато за дадена зона от Натура 2000 е одобрен план за управление, ограниченията и задълженията за земеделски дейности в него ще бъдат включени в мярка 213.

Мярка 213 не компенсира фермери за ограничения, произхождащи от Рамковата директива за водите 2000/60/ЕО и планове за управление на водите.

Мярката включва всички използвани земеделски земи в обхвата на зоните от Натура 2000, за които има Заповеди за обявяване със съответните ограничения и задължения. Ограниченията за земеделски дейности, включени в заповедите за обявяване, ще бъдат компенсирани. При стартирането на мярката са обхванати 102 зони за птиците с обща площ 20 000 кв. км (18,5% от територията на страната). Покритието на мярката е върху 690 468 ха използвана земеделска площ (20% от ИЗП в страната).

Наредба № 3 от 23.2.2011 г. урежда прилагането на Мярка 213 от ПРСР. Подпомагат се земеделски стопани, които стопанисват земеделски земи в защитени зони с издадени съгласно чл. 12, ал.6 ЗБР заповеди за обявяването им, обнародвани в "Държавен вестник" не по-късно от 1 януари на годината на кандидатстване за подпомагане. Земеделските стопани се подпомагат с цел: осигуряване на опазването, поддържането и/или възстановяването на благоприятното състояние на природни местообитания и местообитания на видовете, предмет на опазване в защитените зони. За подпомагане могат да кандидатстват физически лица, еднолични търговци и юридически лица, които са земеделски стопани по смисъла на § 1, т.23 от допълнителната разпоредба на Закона за подпомагане на земеделските производители (ЗПЗП). Лицата стопанисват земеделска земя, включително ливади и пасища от горския фонд, с минимален размер на ползваната площ за подпомагане по мярката - 0,3 ха, при минимален размер на всеки парцел 0,1 ха. Всеки кандидат за подпомагане е длъжен да: спазва забраните и ограниченията, разписани в заповедта за обявяване на съответната защитена зона от Натура 2000; спазва режимите, разписани в плана за управление на защитената зона от Натура 2000; спазва условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние, одобрени съгласно чл. 42 от Закона за подпомагане на земеделските производители.

Лицата не могат да заявяват едновременно за подпомагане една и съща площ по мярка 213 и мярка 214 „Агроекологични плащания“ от ПРСР 2007 - 2013 г. Финансовата помощ се предоставя под формата на ежегодни компенсаторни плащания за хектар допустима за подпомагане площ. Размерът на финансовата помощ на един кандидат за

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

подпомагане за всяка една забрана за земеделска дейност, включена в издадената заповед за обявяване на съответната защитена зона, е, както следва:

1. забрани за:

а) разораването и залесяването на ливади, пасища и мери, както и превръщането им в обработваеми земи и трайни насаждения - до 30 евро/ха;

б) промяна на предназначението и/или начина на трайно ползване на ливади, пасища, поляни, мери, мочурища, водоеми, водни течения, крайбрежни клифове (скали) в селскостопанския и горския фонд - до 30 евро/ха;

2. забрана за премахването на характеристики на ландшафта (синори, единични и групи дървета) в земеделските земи - до 20 евро/ха;

3. забрана за косенето на ливадите:

а) до 1 юли - до 70 евро/ха;

б) от периферията към центъра, с бързодвижеща се техника и преди 15 юли - до 70 евро/ха;

4. забрана за използването на неселективни средства за борба с вредителите в селското стопанство - до 65 евро/ха;

5. забрана за използването на пестициди и минерални торове в пасища и ливади - до 28,5 евро/ха.

Количествени цели на мярката:

Ниво на индикатор	Индикатор	Цел 2007-13
Продукт	Брой подпомогнати парцели в зони от Натура 2000	5 000
	Подпомогната земеделска земя в Натура 2000 (ха)	160 000
Резултат	Площи с управление на земите допринасящо за: (ха):	
	а) подобряване на биоразнообразието	160 000 ха
	б) подобряване на качеството на водите	5 000 ха
	с) подобряване качеството на почвите	10 000 ха
Въздействие	Спиране загубата на биоразнообразие	Провеждане на мониторинг
	Поддържане на земеделски земи и гори с висока природна стойност	Да се прави мониторинг (Значително подобрение в резултат на прилагане на рестрикции от заповедите за Натура 2000)
	Подобряване качеството на водите	(Подобряване на състоянието в резултат на прилагане на рестрикции в ползването на пестициди и минерални торове, което е забранено в ливади и пасища) (5 000 ха)

2.1.3 Мярка 214 Агроекологични плащания

Наредба №11 от 6.4.2009 г. урежда изпълнението на мярка 214. Подпомага се прилагането на една или комбинация от агроекологични дейности, включени в следните подмерки:

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

1. Биологично земеделие с направления: биологично растениевъдство; биологично пчеларство;
2. Управление на земеделски земи с висока природна стойност с направления: възстановяване и поддържане на затревени площи с висока природна стойност; поддържане на местообитанията на защитени видове в обработваеми земи, разположени в орнитологично важни места;
3. Поддържане на характеристики на ландшафта с направление традиционно отглеждане на овощни култури;
4. Опазване на почвите и водите с направления: въвеждане на сеитбообращение за опазване на почвите и водите; контрол на почвената ерозия;
5. Традиционно животновъдство с направления: опазване на застрашени от изчезване местни породи; традиционни практики за сезонна паша (пасторализъм).

Прилагането на дейностите се подпомага на територията на цялата страна, с изключение на управлението на земи с висока природна стойност, което се подпомага само в земи, определени като такива, и пасторализма, който се подпомага на територията на националните паркове "Рила", "Пирин" и "Централен Балкан". Поддържането на местообитанията на защитени видове в орнитологично важни места се прилага в земеделски парцели, които са определени като местообитания на зимуващите видове гъски и местообитания на царски орел и египетски лешояд.

С изменение на наредбата от 12.03.2013 г. се определя, че земеделските стопани не могат да заявяват едновременно за подпомагане една и съща площ по мярка 214 и мярка 213 с изключение при комбиниране на дейностите по мярка 213 с направление "Въвеждане на сеитбообращение за опазване на почвите и водите".

Един кандидат може да бъде подпомаган едновременно за извършването на повече от една агроекологична дейност за периода на прилагане на мярка „Агрооекологични плащания“ до определен максимален размер:

1. за едногодишни култури - 600 евро/ха;
2. за многогодишни култури - 900 евро/ха;
3. за друг начин на земеползване - 450 евро/ха;
4. за застрашени от изчезване местни породи - 200 евро/ЖЕ.

Агрооекологичните плащания за управление на земеделски земи с висока природна стойност се предоставят за:

- оставяне на малки по размер, неразорани и незасети площи в посевите с есенни култури (4 участъка на хектар);
- запазване на стърнища през зимата в полета на пролетни култури (пролетници);
- оставяне за петгодишен период на ротационен принцип от 10 до 20 % некултивирани и неразорани площи от общата площ на блока на земеделското стопанство, но не по-малко от 1 ха, за период от две години в земеделски земи с интензивно монокултурно отглеждане;
- прибиране на реколтата след 31 юли в площи с гнезда на ливадния блатар;
- засяване и отглеждане на есенни зърнено-житни култури в местообитания на зимуващи видове гъски на минимум 50 % от заявените по дейността площи;
- превръщане на обработваемите земи, които са местообитания на Царски орел или Египетски лешояд, в пасища и последващото им екстензивно поддържане;

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

- неизползване на пестициди, родентициди от второ поколение и минерални торове освен за локализирано третиране срещу инвазивни плевели.

Агроекологичните плащания за опазване на почвите и водите се предоставят за въвеждане на сеитбообращение за опазване на почвите и водите; за контрол на почвената ерозия чрез поясно редуване на културите, създаване на буферни ивици, изграждане на отокоотвеждащи бразди, противоерозионни мероприятия в междуредия на лозя и насаждения, превръщане на обработваеми земи в пасища, извършване на подобрителни мероприятия в пасищата, въвеждане на почвозащитни предкултури.

За подпомагане могат да кандидатстват физически лица, еднолични търговци и юридически лица, които са земеделски стопани по смисъла на § 1, т. 23 от Закона за подпомагане на земеделските производители (ЗПЗП). Подпомаганите лица преминават агроекологично обучение или информационни дейности по агроекология.

Земеделските стопани, подпомагани по реда на тази наредба, поддържат парцелите на територията на цялото земеделско стопанство, като спазват:

1. условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние, одобрени съгласно чл. 42 от Закона за подпомагане на земеделските производители;
2. минималните изисквания за торене и използване на продукти за растителна защита съгласно приложение № 5, и
3. правилата за добра земеделска практика, утвърдени съгласно чл. 6, т. 1 от Наредба № 2 от 2007 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници (ДВ, бр. 27 от 2008 г.).

Количествени цели на мярката

Тип индикатор	Индикатор	Цел 2007-2013
Продукт	Брой земеделски стопанства получаващи подпомагане	40 000
	Обща площ под агроекологично подпомагане (ха)	160 000
	Общ брой договори	50 000
	Брой дейности свързани с генетичните ресурси	1 000
Резултат	Площи под успешно управление, допринасящо за:	
	а) подобряване на биоразнообразието (ха)	110 000
	б) подобряване качеството на водите	1 000
	в) подобряване качеството на почвите	160 000 ха, от които 70 000 ха с биологично земеделие
Въздействие	Спиране намаляването на биоразнообразието	Провеждане на мониторинг (Специфични действия за опазване на застрашени местни породи)
	Поддържане на земеделски площи и гори с висока природна стойност	Провеждане на мониторинг (Значително подобряване)
	Подобряване качеството на водите	Провеждане на мониторинг (Подобряване на ситуацията)

Към момента са подпомогнати около 8000 проекта, което е значително под заложените цели.

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

2.1.4 Мярка 223: Първоначално залесяване на неземеделска земя

Тази мярка е свързана с плащания за екосистемни услуги чрез увеличаване на горските масиви и съответно услугите, които те поддържат. Наредба №22 от 7.7.2008 г. урежда прилагането на мярката.

Цели на мярката:

- Да се увеличи лесистостта с цел смекчаване на последиците от изменението на климата, както и за подкрепа на естественото биоразнообразие.
- Да се намали ерозията на почвата и да се избегне маргинализацията на земята.
- Да се подобри водният баланс в подкрепените залесени и съседните области.

Мярката се прилага на неземеделска земя в общини с лесистост по-малка от 60%; или райони с висок и среден риск от ерозия на почвата съгласно националната класификация. За целите на мярката неземеделската земя включва изоставена земеделска земя, както и незалесени територии от горския фонд.

Бенефициенти по мярката са физически лица, еднолични търговци и юридически лица, собственици на неземеделски земи с площ над 0,5ха; общини, притежаващи неземеделски земи с площ над 1,0ха; държавни горски стопанства (ДГС), държавни ловни стопанства (ДЛС), дирекции на национални паркове (ДНП) и научноизследователски горски стопанства, стопанисващи неземеделски земи с площ над 1,0 ха.

Недопустими за подпомагане са залесяването на пасища и ливади и дейности, свързани със засаждане и отглеждане на коледни дръвчета. Залесявания в местата по националната екологична мрежа Натура 2000 са допустими за подпомагане само ако са предвидени в плана за управление на съответното място.

Финансовата помощ е 100% от общите допустими разходи за общини от селските райони; 80% за площи в необлагодетелствани райони и места по Натура 2000 и 70% за останалите кандидати.

Количествени цели за мярката

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Тип индикатор	Индикатор	Цел 2007-13
Продукт	Брой бенефициенти, получаващи подпомагане за залесяване	2 000
	Хектари залесена площ	10 000
Резултат	Площ (ха) под успешно управление, допринасящо за:	
	а) Биоразнообразие и земи/гори с висока природна стойност	(a) 6 000
	б) Качество на водите	(b) 3 000
	в) Смятане на климатичните промени	(c) 8 000
	г) Качество на почвите	(d) 3 000
	е) Избягване на маргинализацията и изоставянето на земя	(e) 10 000
Въздействие	Поддържане на земи и гори с висока природна стойност	Мониторинг
	Принос към борбата с климатичните промени (ktons)	72

Към момента са одобрени едва 55 проекта по тази мярка, което е изключително малък процент от заложената цел.

2.1.5 Мярка 226: Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности

Мярката до известна степен е свързана с плащания за екосистемни услуги, най-вече в частта си за презалесяване на пострадали площи. Нейните цели са: Възстановяване на горите, пострадали от горски пожари и други природни бедствия; и въвеждане и подобряване на превантивни дейности за намаляване на опасността от горски пожари.

Наредба № 20 от 7.07.2008 г. определя условията за прилагане на мярката. Бенефициенти по мярката са физически лица, еднолични търговци и юридически лица, собственици на гори и земи от горския фонд; общини, собственици на гори и земи от горския фонд; държавни горски стопанства (ДГС), държавни ловни стопанства (ДЛС), дирекции на национални паркове (ДНП) и научноизследователски горски стопанства, стопанисващи гори и земи от държавния горски фонд. Финансовата помощ е в размер 100% от общите допустими разходи по проекта до 300 000 евро.

Финансова помощ се предоставя за инвестиции в следните възстановителни дейности:

1. Почистване на площи в гори, пострадали от пожари и други природни бедствия, с цел тяхното изкуствено или естествено възобновяване;
2. Презалесяване на пострадалите гори;
3. Създаване и подобряване на депа за съхранение на дървесина, добита от гори, пострадали от неблагоприятни природни въздействия.

Финансова помощ се предоставя за инвестиции в следните превантивни дейности:

1. Създаване или подобряване на противопожарна инфраструктура - лесокултурни прегради, противопожарни просеки, минерализовани ивици;

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

2. Закупуване на оборудване за противопожарни депа и защитни средства;
3. Изграждане и подобряване на хеликоптерни площадки;
4. Изграждане и подобряване на водоизточници за борба с пожарите;
5. Строителство и подобряване на наблюдателни пунктове;
6. Изграждане и подобряване на горски пътища в гори с висока степен на риск от пожари;
7. Разнообразяване на видовия състав чрез превръщане на иглолистните култури в широколистни или смесени дървостои, с изключение на иглолистните месторастения.

Не се предоставя финансова помощ за проекти в местата по националната екологична мрежа Натура 2000, които не отговарят на изискванията на Закона за защитените територии, Закона за биологичното разнообразие и съответните подзаконови нормативни актове за тяхното прилагане, както и предвидените ограничения в заповедите за определянето на тези места и планове за управлението им.

Количествени цели

Тип индикатор	Индикатор	Цел 2007-13
Продукт	Възстановителни дейности:	
	Брой подпомогнати дейности	2 000
	Подпомогната площ (ха) пострадали гори	170 000
	Превантивни дейности:	
	Брой оборудвани противопожарни депа	100
	Брой изградени/подобри хеликоптерни площадки	10
	Брой построени/подобри наблюдателни пунктове	100
	Обща инвестиция (в MEUR)	29
Резултат	Площ (ха) под успешно управление, допринасящо за: а)Биоразнообразие и земи/гори с висока природна стойност б)Качество на водите в)Смекчаване на климатичните промени г)Качество на почвите д)Избягване на маргинализацията и изоставянето на земя	(а) 170 000 ха (б) 170 000 ха (в) 170 000 ха (г) 170 000 ха (д) 170 000 ха (е) 170 000 ха
Въздействие	Поддържане на земи и гори с висока природна стойност	Мониторинг (опазване и подобряване естествената ценност на земите на повече от 20% от частните горски територии)
	Подобряване качеството на водите	Мониторинг
	Принос към борбата с климатичните промени (Ktons)	180

Едва 54 проекта са подкрепени към момента, като няма информация дали са подкрепени проекти, свързани с плащанията за екосистемни услуги.

2.2 Оперативна програма „Околна среда” 2007-2013

ОПОС има три приоритетни оси: опазване и подобряване състоянието на водите; подобряване управлението на отпадъците и защитата на почвите; и опазване и възстановяване на биологичното разнообразие. Финансовият ресурс за сектор води е 1.284 млрд. евро (71.3% от програмата), за сектор отпадъци – 366 млн. евро (20.4% от програмата) и за опазване на биоразнообразието – 103 млн. евро (5.8% от програмата).

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Приоритетна ос 1 се насочва изключително върху инфраструктурни мерки най-вече за пречистване на отпадните води, с цел постигане целите по рамковата директива за водите и друго европейско законодателство във водния сектор. През 2012 г. е извършен допълнителен анализ и са взети предвид няколко области, вкл. подобряване качеството на атмосферния въздух, борба с наводненията и мониторинг и защита на водите, използвани за корабоплавателна дейност. Приоритетната ос не предвижда подкрепа на подход за опазване на водите на базата на ПЕУ на собственици на земи във водосборите.

Приоритетна ос 3: Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие

Приоритетна ос 3 има най-голямо отношение към плащания за екосистемни услуги, тъй като е насочена към опазване, възстановяване и подпомагане цялостното управление на видове и природни местообитания в защитени територии и защитени зони от Натура 2000. Основната цел на приоритетната ос е намаляване и спиране загубата на биоразнообразие в страната. Предвидени за финансиране са следните типове дейности:

- (1) Разработване и актуализиране на планове за управление на защитени територии и на планове за управление на защитените зони от Натура 2000;
- (2) Повишаване информираността на общините и населението за мрежата Натура 2000;
- (3) Създаване на управителни органи на определените места от НАТУРА 2000 и по-нататъшната им подкрепа;
- (4) Изпълнение на дейности в съответствие с идентифицираните нужди (мерки) в защитени зони от мрежата Натура 2000 и защитени територии, свързани с опазване и възстановяване на местообитания и регулирано използване на видовете (възстановяване на влажни зони, поддържане на високопланински тревни съобщества, подпомагане на гнездовия успех на застрашени видове птици и др., включително инфраструктурни проекти); Свързани с устойчивото ползване на ресурсите в защитени територии и защитени зони (например еко-пътеки, посетителски центрове, маркировка, наблюдателни платформи, покупка на земя).
- (5) Финансиране на дейности, свързани с опазване и възстановяване на биологичното разнообразие в страната, като разработване на планове за действие за застрашени защитени видове; изпълнение на дейности по възстановяване на унищожени или антропогенно повлияни местообитания; проучване влиянието на инвазивни видове и ограничаване на тяхното негативно влияние;
- (6) Изпълнение на дейности, целящи смекчаване на влиянието на климатичните промени върху биологичното разнообразие.

Бенефициенти по тази ос са общински администрации, сдружения на общини, структури на Министерство на околната среда и водите и Министерство на земеделието и храните, които отговарят за управлението на националните и природните паркове, както и други звена в тези две ведомства, които отговарят за управлението на местата от НАТУРА 2000 и на защитените територии, администрации, управляващи НАТУРА 2000, неправителствени организации, Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда, Министерство на вътрешните работи/Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението”.

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Съгласно отчета за дейността към 12 март 2013 г. общият размер на договорените средства по приоритетната ос възлиза на **343 млн. лв.** (наддоговаряне).

По приоритетната ос се изпълняват 78 договора и заповеди:

Процедура	Брой договори/заповеди	Обща стойност (лв.)
Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие в Република България	12	11 900 000
Развитие на мрежата НАТУРА 2000	3	27 300 000
Разработване на План за управление на Природен парк Българка	1	1 900 000
Разработване на План за управление на Природен парк Беласица	1	1 160 000
Актуализиране на План за управление на Национален парк Централен Балкан	1	2 360 000
Дейности за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие в Република България	23	20 800 000
Разработване на планове за управление на защитени зони за опазване на птици, които не се припокриват със зони за опазване на местообитания	5	1 400 000
Теренни проучвания на разпространение на видове/оценка на състоянието на видове и хабитати на територията на цялата страна - I фаза	1	9 800 000
Изпълнение на дейности за устройство и управление на национални паркове и резервати	18	114 000 000
Изпълнение на дейности за устройство и управление на природни паркове	11	45 700 000
Повишаване капацитета на териториалните структури на Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението	1	97 600 000

До момента със средства по приоритетна ос 3 са новоизградени или реконструирани екопътеки с дължина 34 км, извършени са дейности за възстановяване на 100 местообитания на животински видове, 3 местообитания на растителни видове, 5 популации на растителни видове и 3 популации на животински видове.

Индикатори за изпълнение на приоритетна ос 3:

Дефиниция на индикатора	Мярка	Стойност базовата (2007)	през година	Стойност на края на периода (2015)
Процент от видовете и местообитанията по Директива 92/43/ЕИО с определени оценки за природозащитен статус	%	0		80
Брой картирани защитени зони от мрежата НАТУРА 2000	Брой	0		228
Брой разработени/ актуализирани планове за управление на защитени територии и защитени зони от мрежата НАТУРА 2000	Брой	0		44
Брой местообитания и видове, за чието опазване са изпълнени дейности	Брой	Неприложимо		230

Плащанията по тази приоритетна ос за възстановяване на биоразнообразието могат да се разглеждат като ПЕУ, които изграждат активи, като компенсират директните разходи за възстановяване или създаване на екосистемни услуги. Но финансовият ресурс за прилагането им е сравнително ограничен.

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

2.3 Оперативна програма „Развитие на сектор рибарство” 2007-2013

Мярка 2.2 Аквасекологични мерки

Мярка 2.2 е единствената в ОПРСР, която има директно отношение към плащанията за екосистемни услуги. Целта на тази мярка е да се отпускат компенсации за използването на методи за производство на аквакултура, благоприятстващи опазването и подобряването на околната среда и съхранението на ресурсите. Подкрепа за акваекологичните мерки по Европейския фонд за рибарство се дава само по отношение използването на аквакултурни методи в стопанствата и не се предвижда такава подкрепа за подобряване състоянието на околната среда извън стопанствата.

Общият размер на финансирането по мярката е изключително малък – 107 600 лв., от които към 01.04.2013 г., съгласно отчета за дейността на програмата, са изразходвани 84 800 лв. за 2 проекта. Със заповед на ИАРА от 20.12.2012 г. временно е прекратен приемът по мярката поради достигане на 90% от наличния бюджет по мярката.

Тази мярка е свързана с въвеждането на нови методи за производство на аквакултури, много по-щадящи и благоприятстващи околната среда, в сравнение с традиционните практики за производство на аквакултури. Финансовата подкрепа компенсира производителите на аквакултури за по-високите им разходи при внедряването и използването на тези методи. Бенефициенти на мярката са частни компании; публични и публично-частни компании; физически лица.

Мярката предвижда премии за:

- Компенсации, представляващи максимална стойност на хектар, във ферми за аквакултура, в които акваекологичните задължения се прилагат, надхвърляйки нормативноустановените рамки;
- Подготовителни дейности за прилагането на Схеми за екологичен мениджмънт и одит /Eco-Management and Audit Schemes - EMAS/;
- Компенсации за максимум от 2 години за ферми, които се насочват към производство на органична аквакултура;
- Компенсации за максимум от 2 години, последващи датата на решението относно обявяването на защитените зони по НАТУРА 2000, само за ферми за аквакултура, които са регистрирали своята дейност преди решението за определяне на зоните за защитени, изчислени на база претърпени загуби или пропуснати ползи, специфични загуби или инвестиционни разходи за ферми, разположени в или близо до зоните по НАТУРА 2000.

2.4. Програма Лайф на Европейската комисия

LIFE Nature and Biodiversity финансира плащания за екосистемни услуги чрез дейности насочени към опазване и поддържане на екосистемите, включително закупуване на земя за природозащитни цели. Това финансиране може да се разглежда като ПЕУ, които изграждат активи, като компенсират директните разходи за възстановяване или създаване на екосистемни услуги. Някои схеми за плащане за екосистемни услуги в Европа са разработени и стартирали в рамките на Лайф проекти. Към момента в България са финансирани 13 проекта, от които 12 са за опазване на природата. Общата инвестиция в тези проекти е 17 милиона евро.

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Целите на финансираните проекти включват: опазване на 12 вида птици от Приложение I на Директивата за птиците в Натура 2000 зони; устойчиво управление на влажни зони около Бургас; подобряване на консервационния статус на 10 зони по Директивата за местообитанията, управлявани от Държавната агенция по горите чрез възстановяване на крайречни горски местообитания; опазване на приоритетни местообитания на дъб; въвеждане на мерки за управление на земите в Добруджа за осигуряване на защитени места за хранене на червеногушата гъска; подобряване консервационния статус на 2 приоритетни горски местообитания в зони от Натура 2000 в Западна България; управление на водните ресурси и опазване на лагуната в Атанасовско езеро.

3. Други законодателни документи

3.1 Закон за горите

Законът за горите има пряко отношение към плащанията за екосистемни услуги от горски екосистеми. Част от неговите цели са пряко или косвено насочени към екосистемните услуги:

- опазване и увеличаване площта на горите;
- поддържане и подобряване състоянието на горите;
- гарантиране и поддържане на екосистемните, социалните и икономическите функции на горските територии;
- поддържане на биологичното и ландшафтното разнообразие и подобряване състоянието на популациите на видовете от дивата флора, фауна и микота;
- осигуряване на възможности за отдих на населението и подобряване на условията за рекреация;
- изпълнение на международни и европейски ангажменти за съхранение на горските местообитания.

Според закона, средствата за осъществяване дейността на централните управления на държавните предприятия и на техните поделения се набират от следните приходи:

1. Средствата от продажба на дървесина, горски репродуктивни материали и недървесни горски продукти, платената цена за извършване на паша в горските територии – държавна собственост;
2. Средства от предоставяне на услуги и от сключени договори;
3. Средства от продажба и отдаване под наем на недвижими имоти и движими вещи - собственост на предприятието или предоставени му за управление;
4. Дарения, завещания, спонсорство и други, направени в полза на държавното предприятие;
5. Средства от договори за управление на гори - собственост на физически, юридически лица и общини;
6. Средства от отдаване под аренда и под наем на горски територии - държавна собственост;
7. Средства от учредени сервитути и право на строеж върху горски територии - държавна собственост, както и средства за компенсационно залесяване и стойността на дървесината по чл. 57, ал. 3 и чл. 63, ал. 10;

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

8. Средства от продажба на отнети в полза на държавата дървесина, горски репродуктивни материали и недървесни горски продукти, добити от горски територии - държавна собственост;
9. Кредити, предоставени на държавното предприятие за осъществяване на неговите функции;
10. Приходи от портфейлни инвестиции с краткосрочни държавни ценни книжа и облигации;
11. Застрахователни обезщетения от застраховано имущество на държавното предприятие;
- 12. Обезщетения за обществени екосистемни ползи;**
13. Приходи от европейски и други международни програми;
14. Приходи от други дейности, незабранени от закона.

Глава 17 от закона е посветена на обществените екосистемни ползи от горските територии. Според закона те са:

1. защита срещу ерозия на почвата от лавини и наводнения;
2. обезпечаване на количеството и качеството на водата;
3. поддържане на биологичното разнообразие;
4. екраниране, поглъщане на шум и замърсители, поддържане на микроклимат;
5. осигуряване на условия за рекреация и туризъм;
6. поддържане на традиционния ландшафт;
7. защита на природното и културното наследство;
8. защита на инфраструктурни обекти и съоръжения;
9. забавяне и регулиране на въздействията от промените на климата.

Съгласно закона, обществените екосистемни ползи, когато благоприятстват извършването на стопанска дейност, са възмездни. В областните планове за развитие на горските територии се определят конкретните горски територии и зоните извън тях, в които ползването на обществени екосистемни ползи е възмездно; както и видовете стопански дейности, за които се дължи плащане за обществени екосистемни ползи.

Лицата, които извършват стопанската дейност в горските територии и зони, определени в областния план за развитие на горските територии, заплащат в общината, на чиято територия извършват дейността, обезщетение за съответните обществени екосистемни ползи. Ежегодно до 30 април общината разпределя постъпилите средства от обезщетения между собствениците на горски територии, държавните горски стопанства и държавните ловни стопанства. Право да получат средствата имат собственици на горски територии, както и държавни горски стопанства и държавни ловни стопанства:

1. чиито горски територии са на територията на съответната община и имат утвърдени горскостопански планове и програми;
2. чиито горски територии са включени в териториите и зоните, в които ползването на обществени екосистемни ползи е възмездно;
3. чиито горски територии са сертифицирани.

Средствата, събрани от общината, могат да се разходват само за обезщетяване на собственици на гори, държавни горски стопанства и държавни ловни стопанства по реда на тази глава. В случаите, когато останат неразпределени средства, те се разходват с решение на общинския съвет за изпълнение на проекти, свързани с горите и/или с

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

опазване на околната среда. Методиката за определяне на обезщетението, условията и редът за неговото заплащане и за разпределяне на набраните в общината средства се определят с наредба на Министерския съвет. Такава наредба все още не е изготвена. Лица, на които са предоставени за управление горски територии под наем или под аренда, не заплащат обезщетение за обществени екосистемни ползи за съответната територия. Ежегодно до 31 май общините предоставят на съответната регионална дирекция по горите информация за събраните и разходваните средства от обезщетения за обществени екосистемни ползи.

Законът за горите, с неговите последни изменения, е добър пример за включване на ПЕУ в секторно законодателство, но предстои разпоредбите да се разработят в Наредба и да се прилагат. Предвидените ПЕУ обхващат и държавния горски фонд, което е изключително важно предвид на огромния му дял в горския фонд в България.

3.2 Национални стандарти за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние (към м. февруари 2012 г.)

Условия за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние:

1. За опазване на почвата от ерозия:

Национален стандарт 1.1. В земеделското стопанство с обработваеми площи с размери над минималния според схемата за подпомагане (1 ха за СЕПП; 0,5 ха за други) е задължително в общата сеитбооборотна площ да се включат минимум 40 % култури със слята повърхност с изключение на площи за производство на тютюн.

Национален стандарт 1.2. За отглеждане на земеделски култури се забранява използването на крайречни площи на разстояние по-малко от 5 m от реката.

Национален стандарт 1.3. Задължително е запазването и поддържането на съществуващите трайни тераси в блока на земеделското стопанство и/или парцел и сключването на споразумения между земеползвателите на даден физически блок.

2. За запазване на органичното вещество:

Национален стандарт 2.1. На един земеделски парцел се забранява монокултурно отглеждане за повече от две поредни години на лен, слънчоглед, захарно цвекло, грах.

Национален стандарт 2.2. Задължително е стърнищата от полски култури да се заорават в почвата за създаване на благоприятни условия за трансформиране в органично вещество и се забранява тяхното изгаряне.

3. Запазване на структурата на почвата:

Национален стандарт 3.1. Забранява се използване на земеделска техника в парцели с преовлажнена почва.

4. Осигуряване на минимално ниво на поддръжка на естествените местообитания:

Национален стандарт 4.1: Земеделски стопани, ползващи постоянно затревени площи (пасища и ливади), са длъжни да поддържат минимална гъстота от 0,15 животински единици на хектар (ЖЕ/ха) или да извършват минимум 1 коситба за съответната година - до 15 юли за равнинните райони и до 15 август за планинските райони включени в

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

обхваща на необлагодетелстваните планински райони. За равнинните райони, при наличие на заповед за обявяване на съответната защитена зона от „Натура 2000”, с включена в нея забрана за косене до определена дата, срокът за извършване на коситбата се удължава с 15 дни, след изтичане срока на забраната.

Национален стандарт 4.2. Задължително е постоянните пасища и ливади да се почистват от нежелана растителност - орлова папрат (*Pteridium aquilinum*), чемерика (*Veratrum spp.*), айлант (*Ailanthus altissima*), аморфа (*Amorpha fruticosa*) и къпина (*Rubus fruticosus*).

Национален стандарт 4.3. Задължително е да се запазват съществуващите полски граници (синори) в блока на земеделското стопанство и/или земеделския парцел.

Национален стандарт 4.4. Задължително е опазването на земеделски площи в близост до гори от навлизането на дървесна и храстовидна растителност в тях.

5. За опазване и управление на използването на водите

Национален стандарт 5.1. При използване на вода за напояване, земеделският стопанин трябва да притежава съответния документ за право на ползване.

Национален стандарт 5.2. Задължително е осигуряването на буферни ивици с ширина минимум 5 метра по протежение на повърхностни водни обекти (реки, язовири, езера, море), с изключение на оризовите клетки, чрез естествена растителност (трева, дървета, храсти) или поддържани в чим. Забранява се прилагането на минерални и органични азотсъдържащи торове в буферните ивици.

Националните стандарти са задължителни за изпълнение от всички земеделски стопани, собственици и/или ползватели на земеделски земи, които ще получават подпомагане по различните схеми на Общата селскостопанска политика (ОСП), допълнителните национални плащания и следните мерки от Програмата за развитие на селските райони: плащания на земеделски стопани за природни ограничения в планински райони и в райони, различни от планинските; агроекологични плащания; плащания по НАТУРА 2000 за земи и за гори. По този начин плащанията по тези схеми се обвързват с поддържане на определен набор от екосистемни услуги.

3.3 Схема за държавна помощ в сектор Рибарство и аквакултури „Улесняване устойчивото развитие на сектора чрез прилагане на компенсация за употреба на фураж с ниско въздействие върху околната среда”

Помощта се предоставя под формата на компенсаторно плащане, което представлява разликата в стойността на фуража с ниско екологично въздействие (екструдирани фураж и гранулиран фураж) и стойността на фуража с отрицателно въздействие върху околната среда (зърнен фураж и промишлен отпадък).

Бенефициентите на помощта са регистрирани стопански субекти, които извършват дейности по производство на риба и аквакултури. Схемата се прилага след постановяване на положително решение на Европейската комисия за съвместимост с правилата в областта на държавните помощи от датата на одобрение на схемата от ЕК до 31.12.2013 г. Годишната стойност на бюджета планирана в тази насока е 4 млн. лева, а общият

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

бюджет е в размер на 8 млн. лева. За компенсация за преминаване към употреба на фураж с ниско въздействие върху околната среда: максимум 100% компенсация за разликата в стойността между използвания конвенционален фураж и фураж с ниско въздействие върху околната среда при спазване на приетия хранителен коефициент за двата вида фуражи и според практиките на отглеждане.

4. Обобщение на сегашното състояние по отношение на плащанията за екосистемни услуги

В България съществуват публични схеми, които изпълняват функцията на плащания за екосистемни услуги, като голяма част от тях набавят средства от европейските фондове.

Законът за горите е добър пример за включване на ПЕУ в секторно законодателство, но предстои разпоредбите да се разработят в Наредба и да се прилагат. Липсва подобно добро разписване на плащанията за екосистемни услуги в други секторни закони.

Съществуват два национални фонда, създадени съгласно Закона за опазване на околната среда – ПУДООС и НДЕФ. Основен извод, който може да се направи по отношение на ПУДООС и ПЕУ е, че при разпределяне на събраните средства, Предприятието финансира основно водни инфраструктурни проекти, на второ място инфраструктурни проекти за управление на отпадъците и с малка част от средствата подкрепя проекти в областта на биоразнообразието, част от които финансират екосистемните услуги. Като цяло липсва взаимосвързаност между постъпващите средства и тяхното разходване (напр. постъпленията от такси по закона за водите не са директно обвързани с финансиране подобряването на водните ресурси). Липсва припознаване на екосистемните услуги и плащане за тях, които да намалят необходимостта от инвестиране в инфраструктурни проекти (например плащания за опазване на водите в горните течения вместо инвестиране в инфраструктура за пречистване на водите). По отношение на НДЕФ са, потенциално НСЗИ може да служи като схема за ПЕУ, но към момента това не се използва. Тази схема финансира и залесявания и презалесявания в държавния горски фонд, което е положително предвид големия процент държавен горски фонд в страната.

Фондовете с европейско съфинансиране са сериозен ресурс, който в някои свои приоритети и мерки се насочва до известна степен към плащанията за екосистемни услуги: 644.5 млн. евро по мерките от ос 2 на Програмата за развитие на селските райони; 170 млн. евро договорени (първоначално 100 млн. евро предвидени) по Ос 3 Биоразнообразие от ОПОС; 17 млн. евро по Програма Лайф „Природа и биоразнообразие”.

ОПОС има три приоритетни оси: води, отпадъци и биоразнообразие, като основната част от средствата е отделена за сектор води, където финансира инфраструктурни мерки най-вече за пречистване на отпадните води и не предвижда подход за опазване на водите на базата на ПЕУ на собственици на земи във водосборите. Плащанията по третата приоритетна ос за възстановяване на биоразнообразието могат да се разглеждат като ПЕУ, които изграждат активи, като компенсират директните разходи за

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

възстановяване или създаване на екосистемни услуги. Но финансовият ресурс за прилагането им е сравнително ограничен.

Като цяло мерките по ос 2 от Програмата за развитие на селските райони изпълняват функцията за плащания за екосистемни услуги. Плащанията за Натура 2000 за земи са добър пример за публична схема за плащане на площ, която компенсира собствениците и ползвателите за ограничаване ползването и опазване на териториите. Тази схема в краткия си срок на прилагане към момента, има добро усвояване поради ясни правила и сравнително лесен процес на кандидатстване. Проблем при мярка 213 е, че все още не са приети заповедите за обявяване на зоните по Директивата за местообитанията, което спира плащането за тези зони. Според Директивата за местообитанията, България има задължение да издаде заповеди до 6 г. след приемането на зоните от страна на Комисията, който срок изтича в края на 2014 г. и е много вероятно до 2015 г. да не е възможно да се въведат плащанията за хабитатните зони.

Повечето от агроекологичните мерки също представляват различни схеми за плащания за екосистемни услуги, както за ограничаване на ползването, така и за активни мерки за възстановяване и поддържане на екосистемните услуги. Те са добре насочени към конкретни цели, но усвояването им не е достатъчно добро, въпреки че усвояемостта се е повишила в следствие облекчаване на процедурите за кандидатстване и одобрение, както и на увеличените нива на подпомагане с над 30% през 2011 г.

Плащанията за необлагодетелстваните райони представляват ПЕУ, дотолкова доколкото при тях компенсаторното плащане за природни ограничения задължително включва като условие прилагане на стандартите за добри екологични и земеделски условия. Тези мерки имат добро усвояване. Горските мерки донякъде представляват ПЕУ чрез включените залесявания и възстановяване на гори, но като цяло имат доста слабо усвояване.

Екосистемите свързани със земеделския фонд са обхванати сравнително добре от публични схеми за плащания за екосистемни услуги чрез мерки 211, 212, 213 и 214 от ПРСР.

Горските екосистеми не са добре обхванати от публични схеми за плащания за екосистемни услуги – мярка 223 донякъде има такава функция и в малка степен мярка 226. Стартиралата през 2012 г. Национална схема за зелени инвестиции, управлявана от НДЕФ, също има подцел, свързана с плащания за екосистемни услуги (залесявания и т.н.), но е малка по обем. Към момента липсва финансиране за земите от горския фонд в Натура 2000, което се планира да стартира през следващия програмен период. Законът за горите създава добри предпоставки за стартиране на ПЕУ за горите, но е необходимо приемане на наредба и бъдещо практическо приложение на заложените в закона разпоредби.

Водните екосистеми не са достатъчно добре обхванати от публични схеми за плащания – съществува акваекологична мярка в ОПРСР, но тя е с минимално финансиране. До известна степен водните екосистеми са обхванати чрез задължителните стандарти за добро земеделско и екологично състояние, които трябва да прилагат бенефициентите по мерки 211, 212, 213 и 214 от ПРСР. За пречистване на водите подходът в България залага изключително на големи инвестиции в пречиствателни станции, като не се взима

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

предвид потенциалът за плащане за екосистемни услуги за пречистване на водите в горните течения на реките.

II. Анализ на планирането за следващия програмен период 2014-2020 към момента, по отношение плащанията за екосистемни услуги

1. Насоки за интеграция на политиката по околна среда и политиката по изменение на климата във фондовете за КП, ОСП и ОПР за периода 2014-2020 г.

Министерство на околната среда и водите е разработило насоки за интеграция на политиката по околна среда и изменение на климата във всички оперативни програми за следващия програмен период и документът е приет от Министерски съвет.

Законодателни ангажименти относно ПОС и ПИК, с необходимост от финансиране през 2014 – 2020 г. и срокове за тяхното изпълнение (имащи отношение към екосистемните услуги):

Законодателен акт	Произтичащо национално задължение	Краен срок за изпълнение
Директива 2000/60/ЕО за установяване на рамка за действие на Общността в областта на политиката за водите	Чл.4 Постигане на добро състояние на повърхностните, подземните води и зоните за защита на водите до 22.12.2021 г.	22.12.2021 г
	Чл.9 Определяне на възстановяването на разходите за водни услуги, вкл. ресурсните и екологичните разходи, отчитайки икономическия анализ съгласно Приложение III на директивата и особено в съответствие с принципа „замърсителят плаща“ (актуализация).	22.12.2019 г
Директива за създаване на рамка за действие на Общността в областта на политиката за морска среда (Рамкова директива)	Чл. 13 (1-3) Разработване на Програма от мерки за постигане на добро състояние на околната среда в морските води	31.12.2014г
	Чл.1 (2) Изпълнение на необходимите мерки, за постигне и поддържане на добро състояние на околната среда в морските води	от 01.01.2016 г. до 2020 г
Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна	Изпълнение на мерки от НПРД	срок 2020 г
	чл.4, ал.3 Обявяване на защитените зони за хабитатите	декември 2014 г.
Закон за защитените територии	Чл. 55 За ЗТ се разработват планове за управление при условия и по ред, определени с наредба на МС.	Необходимост от периодично актуализиране след изтичане на ПУ
	Чл. 50 Директорите на регионалните органи на МОСВ в ЗТ: - прилагат ПУЗТ (т.3) - възлагат изпълнението на поддържащи, направляващи, регулиращи или възстановителни дейности, туристически дейности в ЗТ (т.4);	Постоянен

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

	- организират функционирането на посетителски центрове (т.11)	
Закон за биологичното Разнообразие	Чл. 35, т.4 Растителните, животинските и гъбните видове от дивата флора, фауна и микота на Република България се опазват в естествената им среда чрез разработване и прилагане на планове за действие за видове с различна степен на застрашеност	Постоянен
Директива 2003/87/ЕС Въвеждаща СТК за ЕПГ в рамките на Общността и изменяща Директива 96/61/ЕС	Член 10 От 2013 г. нататък ДЧ провеждат търг за всички квоти, които не са разпределени безплатно. ДЧ определят как ще се използват приходите от отдаването на квотите чрез търг. Приходите следва да се използват за една или повече от следните дейности: - за развитие на БЕИ – за 20% използване на енергия БЕИ в ЕС до 2020 г. и за развитие на други технологии, допринасящи за прехода към безопасна и устойчива икономика с ниски емисии на въглерод, - за подпомагане спазването на ангажимента за увеличаване на енергийната ефективност с 20 % до 2020 г.	2013-2020

2. Работен вариант на Оперативна програма „Околна среда” 2014-2020 (към 07.01.2013).

Работният вариант на ОПОС предлага същите приоритети и подобни дейности, както през изминалия програмен период и не предлага съществени нововъведения.

Приоритетна ос 1: Води

Приоритетната ос ще подпомага изпълнението на цели, посочени в Директива 2000/60/ЕО (Рамкова директива за водите (РДВ), Директива 2008/56/ЕО за създаване на рамка за действие на Общността в областта на политиката за морска среда (Рамкова директива за морска стратегия (РДМС), както и на цели, посочени в Директива 91/271/ЕИО относно пречистването на отпадъчните води от населени места; Директива 98/83/ЕО относно качеството на водите, предназначени за консумация от човека; Директива 2007/60/ЕО относно оценката и управлението на риска от наводнения.

Една група от мерки, чрез която ще се подобри състоянието на водите, е пречистването на отпадъчните води от населените места. Финансирането по оперативната програма е приоритетно насочено към осигуряването на пречистване на отпадъчните води в агломерации, в които отпадните води от канализационните мрежи се заустват без съответното пречистване. Втора група от основни мерки в ПУРБ са тези за осигуряване на чиста и безопасна питейна вода за населението, чрез изпълнение на задълженията по Директива 98/83/ЕО относно качеството на водите, предназначени за консумация от човека. Това задължение се изпълнява чрез изграждането на съоръжения за пречистване на питейните води, (ПСПВ), изграждане, реконструкция и модернизация на водопроводна мрежа или ако е икономически по-ефективно, чрез изграждане на нови водовземни съоръжения. Трета група допълнителни мерки са тези за подобряване на системата за мониторинг на водите, изграждането на информационни системи и модели за управление на водите.

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Отново ОПОС залага на съществени инфраструктурни инвестиции без предвидени опции за плащания за екосистемни услуги за подобряване качеството на водите.

Приоритетна ос 3: Натура 2000 и биоразнообразие

Приоритетната ос цели основно да подпомогне изпълнението на ангажименти съгласно Директива 92/43/ЕИО за местообитанията и Директива 2009/147/ЕО за птиците, както и да допринесе за постигане на част от целите на Стратегия за биоразнообразието в ЕС 2020. Приоритетна ос 3 е насочена към изпълнение на тематична цел 6 от Общия регламент: „Опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност“. Тя ще се съфинансира от ЕФРР.

Мерки за защитените зони от мрежата Натура 2000 в изпълнение на Директива 92/43/ЕИО и Директива 2009/147/ЕО. През 2014-2020 г. следва да се изпълняват дейности, предвидени в Националната приоритетна рамка за действие (PAF), като опазващи, поддържащи и възстановителни дейности в 33 от мрежата Натура 2000, дейности за управление на тези 33. Ще се подпомага опазване, поддържане и възстановяване на видове и местообитание от Натура 2000; изграждане на зелена инфраструктура; дейности по поддържане на услугите, предоставяни от екосистемите; закупуване на земя и осигуряване на ДМА и/или НДМА за целите на управлението на 33 от мрежата Натура 2000; изкуствено подпомагане на естествените популации в 33. Ще се подпомогне и прилагането на Плана за опазване на водните ресурси на Европа до 2020 г., съгласно който зелената инфраструктура и мерките за естествено задържане на водите (напр. възстановяване на влажни зони) са с най-съществен потенциал за ограничаване на отрицателните последици от наводненията и сушите. През 2012 г. е изготвен Национален план за опазване на най-значимите влажни зони в България за периода 2013 – 2022 г. Планът обхваща 11 влажни зони, включени в списъка по Рамсарската конвенция и разглежда още 28 влажни зони, важни за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие, всички от които са включени в мрежата Натура 2000. ОПОС ще финансира опазващи и възстановителни дейности във влажните зони, попадащи в Натура 2000, когато такива са одобрени в Националната приоритетна рамка за действие и/или ПУ33 от мрежата Натура 2000.

Тези мерки ще финансират и проучване на разпространението, оценка на състоянието и опазване на видове и местообитания в 33 от Натура 2000 в акваторията на Черно море; система за мониторинг на биоразнообразието; както и изпълнение на информационни и комуникационни мерки за мрежата Натура 2000.

Мерки, произтичащи от Стратегията на ЕС за биоразнообразието към 2020 г. и националното законодателство. Стратегията на ЕС за биоразнообразието към 2020 г. предвижда дейности за разширяване на познанията за екосистемите и техните услуги в ЕС. Този процес вече е започнал в страната. Със средства от ОПОС 2007 – 2013 г. е започнало определяне на основните типове екосистеми и тяхното картиране в рамките на 33 от мрежата Натура 2000, а със средства от програмата „Европейско икономическо пространство“ се планира картирането на екосистемите в останалата част от страната. ОПОС 2014 – 2020 г. ще продължи процеса, свързан с оценка на състоянието на екосистемите и техните услуги, оценка на икономическата стойност на такива услуги (чрез изготвяне на национална методика за оценка) и насърчаване интегрирането на тази стойност в системите за счетоводство и отчетност. Приоритетно ще се подготвят и

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

финансират мерки за екосистемите и техните услуги, които попадат в обхвата на 33 от мрежата Натура 2000.

Стратегията на ЕС за биоразнообразието към 2020 г. предвижда дейности в отговор на заплахата от инвазивни видове, като предвижда до 2020 г. инвазивните чужди видове и техните пътища да се установят и приоритизират. Най-приоритетните видове следва да се контролират или унищожават, а пътищата им да се управляват, с цел да се предотврати въвеждането и установяването на нови инвазивни чужди видове. Предстои МОСВ да разработи Национална стратегия за борба с инвазивните чужди видове, а част от мерките, заложи в нея, ще бъдат финансирани от ОПОС 2014 - 2020 г.

Протоколът от Нагоя за достъп до генетични ресурси и справедливо и равноправно разпределение на ползите е подписан от България през м. юни 2011 г. Задължение по Протокола от Нагоя е оперирането на международен механизъм за обмен на информация за генетичните ресурси. В тази връзка, през 2014 - 2020 г. България планира изграждане на национална информационна система за генетичните ресурси и традиционни знания за тях.

ОПОС 2014 -2020 г. ще финансира мерки за планиране, опазване, поддържане и възстановяване на биологичното разнообразие в защитени територии, които се припокриват със защитените зони от мрежата Натура 2000 (припокриването е почти 100%).

3. Работен вариант на Програма за развитие на селските райони 2014-2020

Приоритетите на ЕС за развитие на селските райони според проекта на Регламент за развитие на селските райони, имащи отношение към екосистемните услуги са:

4. Възстановяване, опазване и укрепване на екосистемите, зависещи от селското и горското стопанство с акцент върху следните области: възстановяване и запазване на биологичното разнообразие, включително в зони по Натура 2000 и земеделие с висока природна стойност; подобряване управлението на водите; подобряване управлението на почвите.

5. Насърчаване на ефективното използване на ресурсите и подпомагане на прехода към нисковъглеродна и устойчива на изменението на климата икономика в селското стопанство, сектора на храните и горския сектор с акцент върху следните области: повишаване на ефективността при потреблението на вода в селското стопанство; повишаване на ефективността при потреблението на енергия в селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост; улесняване на доставките и използването на възобновяеми източници на енергия, на странични продукти, отпадъци за целите на биоикономиката; намаляване на емисиите на двуазотен окис и метан от селското стопанство; стимулиране на поглъщането на въглерода в областта на селското и горското стопанство;

Според представяне на ПРСР 2014-2020 и интегрирането на политиките за околна среда и изменение на климата в нея, програмата ще финансира следните мерки, които имат отношение към екосистемните услуги:

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Мярка „Инвестиции във физически активи” в сектор „Води” ще финансира: Инвестиции, свързани с адаптиране на селското стопанство към измененията на климата; реконструкция на съществуващите хидромелиоративни мрежи и съоръжения, доизграждане, и изграждане на нови съоръжения, съобразено с екологичните изисквания и превенция на риска от вредното въздействие на водите; изграждане на малки резервоари за съхранение на дъждовна вода от преовлажнени площи, недопускане замърсяване на водите с нитрати, фосфати и пестициди; създаване и въвеждане на по-добри технологии/ практики за обработване на почвите, създаване и поддържане на буферни зони (в речните зони).

В сектор биоразнообразие вкл. Натура 2000:

Мярка „Плащания по Натура 2000 и Рамковата директива за водите”. Подкрепата, предвидена в тази мярка, се отпуска годишно и за хектар използвана земеделска земя или за хектар гора, за да компенсира бенефициентите за направените разходи и пропуснатите доходи, свързани с изпълнението на Директиви 92/43/ЕИО, 2009/147/ЕО и 2000/60/ЕО. Подкрепата по Директиви 92/43/ЕИО и 2009/147/ЕО се отпуска само по отношение на неблагоприятни условия, които надхвърлят условията за добро земеделско и екологично състояние. Подкрепата по Директива 2000/60/ЕО се отпуска само по отношение на специфични изисквания, които надхвърлят доброто земеделско и екологично състояние; надхвърлят равнището на защита, предвидено в действащото законодателство на ЕС; налагат съществени промени в начина на ползване на земята и/или съществени ограничения в селскостопанската практика, които водят до значителна загуба на доходи. Подпомагането се предоставя на селскостопански производители, частни горски производители, групи селскостопански производители и сдружения на частни горски производители.

Мярка „Агроекология и климат.” Плащанията по мярката се отпускат на селскостопански производители, групи селскостопански производители и други управители на земи, които доброволно се задължават да извършват дейности, за агроекология и климат по отношение на земеделска земя. Задълженията по тази мярка се поемат за период между пет и седем години. Плащанията се отпускат годишно и покриват пълния размер или част от размера на допълнителните разходи и пропуснатите доходи на бенефициерите, произтичащи от поетите ангажименти.

Други мерки, които се предвиждат:

- Залесяване – залесяване на земеделски и неземеделски земи;
- Създаване на агролесовъдни системи – комбинирано отглеждане на дървета и селскостопански култури на една и съща площ;
- Превенция и възстановяване на вредите върху горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития;
- Инвестиции за подобряване на устойчивостта и екологичната стойност на горските екосистеми – предоставяне на услуги, предлагани от екосистемите; увеличаване привлекателността на горите; повишаване потенциала на екосистемите за смекчаване на последствията от изменение на климата;

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

- Инвестиции в технологии за лесовъдство и в преработката и търговията на горски продукти;
- Биологично земеделие – подпомагане на хектар земеделска площ за преминаване към или поддържане на практиките и методите за биологично земеделие;
- Плащания за райони с природни или други специфични ограничения;
- Хуманно отношение към животните;
- Екологични услуги и услуги, свързани с климата в горското стопанство и опазване на горите – подпомагането се предоставя за хектар гора за доброволно предприети за период от 5 до 7 години задължения за екологични услуги в горското стопанство, надхвърлящи съответните задължителни изисквания.

4. Работен вариант на Програма за морско дело и рибарство 2014-2020

Интегриране на приоритетите по околна среда и изменение на климата, имащи отношение към екосистемните услуги в програмата:

Необходими интервенции за по-добро управлението на водите за постигане на по-добър екологичен статус, по-висока ефективност на този ресурс и справяне с последствията върху водите от изменението на климата:

- Инвестиции за ограничаване на въздействието на риболова върху екосистемите или морското дъно, както и за опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми в рамките на устойчивите риболовни дейности, в т.ч.: оборудване за подобряване на избирателността на риболовните уреди; оборудване за намаляване на нежелания улов; оборудване за защита на риболовните уреди и улова от бозайници и птици; събиране на отпадъци в морето от рибарите; изграждане, монтаж или осъвременяване на стационарни или преносими съоръжения, целящи опазването и развитието на морската флора и фауна; принос към управление/ съхранение на морските био-ресурси; други действия, насочени към поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екосистемните услуги;
- подкрепа за преминаването към производство на биологични аквакултури;
- Инвестиции в аквакултурите: екстензивна аквакултура, вкл. опазването и подобряването на околната среда, биологичното разнообразие и управлението на ландшафта и традиционните характеристики на зоните с аквакултури; закупуване на оборудване за предпазване на стопанствата от диви хищници; възстановяване на наличните изкуствени водоеми или лагуни, използвани за производство на аквакултури, чрез премахване на утайките или мерки, насочени към предотвратяване на отлагането на утайки;

Необходими интервенции за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие, включително мрежата НАТУРА 2000: Изпълнение на мерки от Националната приоритетна рамка за действие по Натура 2000: Управление, възстановяване и наблюдение на обекти по „Натура 2000“; Аквакултури, осигуряващи услуги за околната среда; разходи, пряко свързани с опазването и възпроизводството на водните

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

животни в рамките на програми за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие.

Останалите оперативни програми - „Иновации и конкурентоспособност”, „Транспорт и транспортна инфраструктура”, „Региони в растеж” и „Развитие на човешките ресурси” – за периода 2014-2020 интегрират приоритети свързани с околната среда и изменението на климата, но не и такива, конкретно насочени към екосистемните услуги. Основно тези програми съдържат мерки за подпомагане управлението на водите и отпадъците, енергийната ефективност и възобновяемите енергийни източници.

5. Обобщение за програмния период 2014-2020 по отношение плащанията за екосистемни услуги

Оперативните програми за следващия програмен период още са в доста незавършен вид и не се ясни финансовите рамки. МОСВ координира процес по включване на политики по опазване на околната среда и по изменение на климата във всички оперативни програми.

Приоритетите по Оперативна програма „Околна среда” не се променят спрямо предишния програмен период – финансирането ще се насочва към секторите води, отпадъци и биоразнообразие. Инфраструктурните решения за пречистване на отпадните води и питейните води отново са приоритетни. Не се предвиждат опции за подобряване състоянието на води чрез ПЕУ схеми за управление на водосборите.

По отношение на приоритетната ос за опазване на биоразнообразието, ОПОС включва мерки, свързани с постигане целите на Европейската стратегия за биоразнообразието до 2020 г., свързани с определяне, картиране и остойностяване на екосистемните услуги в страната и включването им в системите за счетоводство и отчетност. Този процес ще е изключително важен за бъдещото прилагане на схеми за ПЕУ.

Програмата за развитие на селските райони все още е в начален вид, но в мерките са включени плащания за Натура 2000 в горите и други горски мерки, имащи отношение към екосистемните услуги. Известен проблем е, че мярката за подкрепа на горите в Натура 2000 е насочена е само към частни стопани, а 80% от тези гори в България са от държавния фонд, което оставя много голяма част от горите без подкрепа от мярката. Проекторегламента за развитие на селските райони за периода 2014-2020 на Европейската комисия също определя частни стопани като бенефициенти, но дава възможност и за други бенефициенти в определени случаи – според чл. 31 от проекторегламента „помощта ще се дава на фермери и частни собственици на гори и асоциации на собственици на гори. В добре обосновани случаи, помощта може да се дава и на други ползватели на земи”.

Друг проблем с мерките за плащания за Натура 2000 е със зоните за местообитанията, чиито заповеди най-вероятно няма да бъдат обнародвани преди края на 2014 г. и съответно изпълнението на тези мерки може да започне не по-рано от 2015 г.

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Към момента Оперативна програма за развитие на морското дело и рибарството залага доста мерки и дейности, имащи отношение към екосистемните услуги, но предстои да се види кои ще бъдат включени и с какъв финансов ресурс.

Останалите оперативни програми - „Иновации и конкурентоспособност”, „Транспорт и транспортна инфраструктура”, „Региони в растеж” и „Развитие на човешките ресурси” – за периода 2014-2020 интегрират приоритети свързани с околната среда и изменението на климата, но не и такива, конкретно насочени към екосистемните услуги.

III. Анализ на добри практики за плащания за екосистемни услуги

Добри законодателни практики и ПЕУ

Съществуват различни законодателни решения в подкрепа на ПЕУ в различните държави. Германският федерален закон за опазване на природата, изменен през 2009 г., цели подобряване на сътрудничеството между ползвателите на природните ресурси и тези, които целят опазването им, чрез засилване ролята на опазване на природата базирано на споразумения и договори. Законът предвижда като приоритет за националните власти да определят дали мерките за опазване на природата могат да бъдат изпълнени по-ефективно чрез договорни споразумения (напр. между агенции за опазване на природата и собственици на земи), вместо чрез регулации. Това дава ясен мандат на властите и ги подтиква към прилагане на ПЕУ схеми (FAO 2011).

В Боливия, инициативите за ПЕУ първоначално са прилагани на местно ниво, с участието на местни общности, общински власти и НПО, без национално или секторно законодателство за ПЕУ. В следствие тези инициативи са приложени и на други места и разширени географски с участие на повече партньори. Успехът на тези схеми довежда до конкретни политики, свързани с екосистемните услуги в Санта Круз – Политика за признаване на екосистемните услуги през 2007, последвана от Националната политика за интегрирано развитие на горите през 2008. Тези два законодателни инструмента позволяват да се формализират вече съществуващите ПЕУ инициативи и подкрепят развитието на бъдещи такива (FAO 2011).

Специални ПЕУ закони съществуват в Аржентина и Коста Рика. В Коста Рика, Законът за горите изрично признава 4 категории екосистемни услуги, доставяни от горските екосистеми: намаляване на емисиите от парникови газове, хидроложки услуги, опазване на биоразнообразието и естетически услуги за рекреация и екотуризм. Този закон дава регулаторната рамка за компенсиране на собственици на земи за услугите, предоставяни от тези земи и на тази основа се създава Националния фонд за финансиране на горите (FAO 2011).

Алтернатива на разработването на специфичен ПЕУ закон е изменението на съществуващо секторно екологично законодателство. Този подход изисква по-малко юридическа работа и синхронизация с други закони и може да даде възможност за изясняване и по-нататъшно развитие на съществуващи икономически инструменти. Например, водният закон в Бразилия предвижда въвеждането на такси за водоползване.

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Такива такси се събират от домакинствата, индустриалния, търговски и публичен сектори. Но те основно се използват за финансиране на водна инфраструктура, оперативни разходи и поддръжка. Заделянето на тези средства за ПЕУ схеми все още не се осъществява, но може да се включи в секторното законодателство.

Законодателната рамка, която подкрепя ПЕУ схемите трябва да се съгласува с други индиректно свързани закони, тъй като те могат да въвеждат погрешни стимули, които да са в конфликт с целите на ПЕУ. Същевременно тези закони могат да включват клаузи със сериозен потенциал за подкрепяне на ПЕУ схеми. В Колумбия закон задължава при инвестиции в проекти за водоползване, енергетика или напояване, определени средства да се влагат в дейности за опазване на водосборните басейни. Тези задължителни инвестиции предоставят потенциален източник на средства за ПЕУ схеми. (FAO 2011)

Тарифи: тарифите обикновено се прилагат при търгуването на някои продукти. Например, в Коста Рика е въведена почти нулева номинална такса за всички потребители на вода в град Хередия, чрез която се финансира опазването на водите в горното течение.

Данъци: прилагането на данъци и данъчните облекчения е друг инструмент за повлияване избора на потребителите и гражданите. „Зелените данъци” се основават на принципа „замърсителят плаща.” Приходите от тези данъци могат да се използват за намаляване на отрицателното въздействие върху околната среда на определено производство или потребление или за промотиране на зелена икономика. В Коста Рика, например, основната част от финансирането за ПЕУ схемите се набавя чрез насочване на 3.5% от приходите от акцизите на изкопаемите горива към Националния фонд за финансиране на горите, който подпомага частни собственици на гори и земеделци да опазват горите (Pax Natura 2013). Във Виетнам, законът за природните ресурси и законът за водните ресурси предвиждат плащане на данък за ползватели на тези ресурси (ADBInstitute 2009). Няколко държави прилагат екологични данъци (напр. върху пестициди и торове в Дания, Франция, Италия, Норвегия, Швеция и някои щати на САЩ) (FAO 2011).

Данъчните облекчения са начин за предоставяне на директна подкрепа за развитието на нови технологии, практики и пазари. Естония използва данъчни облекчения върху данъка върху земята в Натура 2000, като част от подпомагането на собствениците да опазват тези земи (RDP Estonia 2007).

Такси: могат да се прилагат за определени продукти с различни ставки за различни потребителски групи (напр. домакинства и бизнес) или могат да са свързани с разрешително или концесия, като приходите могат да се инвестират в зелени дейности. В Германия, федералното правителство прилага такси за извличане на подземните води, като част от приходите се използват за плащания на фермери за намаляване използването на минерални торове и пестициди, като по този начин се опазват подземните води. Успехът и популярността на мярката довеждат до разширяването ѝ до 33 000 фермера и 850 000 ха (5% от земеделската земя в Германия) (ТЕЕВ, 2009).

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Горите в Европейския съюз са 40% публични и 60% частни, за разлика от България, където частните гори са много малък процент. Като цяло горските запаси в ЕС, както и в България се увеличават, но намаляват вековните гори, а в Европа около 50% от горите са сертифицирани.

На европейско ниво през 2013 предстои да се приеме нова Стратегия за горите. Стратегията се очаква да представи холистичен подход към управлението на горите и всички свързани с тях политики. Стратегията ще гарантира, че горите играят положителна социално-икономическа и екологична роля в ЕС: предоставят заетост и подпомагат развитието на селските райони чрез продукти с добавена стойност, като в същото време предоставят екосистемни услуги.

Прилагане на мярка 224 за Натура 2000 в горите в различни страни членки

Тази мярка има най-малък дял сред горските мерки за периода 2007-2013 г., като е включена в 15 от общо 88 програми за развитие на селските райони на национално и регионално ниво (Австрия, Белгия, Чехия, Естония, Гърция, Германия (3), Италия (2), Латвия, Литва, Португалия (2) и Словакия). Няколко други страни членки са посочили, че ще започнат прилагането на мярката след приемане на мерките и режимите за зоните от Натура 2000, които не са завършени. Мярката се очаква да обхване 60 000 частни горски собственици и 400 000 ха гори в Натура 2000 до края на 2013 г. (Szedlak 2011).

Естония

Според Програмата за развитие на селските райони в Естония за периода 2007-2013 г. 20% от горите в страната влизат в обхвата на Натура 2000, като от тях 70 000 ха са частни гори. Зоните от Натура 2000 се обявяват като част от системата от защитени територии на страната. Собствениците на горите (и земеделските земи) в Натура 2000 и другите защитени територии се компенсират частично за наложените ограничения за ползване чрез данъчни облекчения върху данъка върху земите, които са 25%, 50%, 75% или 100% в зависимост от естеството на ограничения и рестриктивния режим. Бенефициенти по мярка 224 са частни собственици на гори в зони от Натура 2000 по Директивата за хабитатите и Директивата за птиците. Плащанията са в размер на 60 евро/ха за зони с ограничено управление и 110 евро/ха за стриктно защитени зони, които са част от Натура 2000 зони. Плащанията се правят за частично или цялостно прекратяване ползването на горите в Натура 2000 съгласно действащите режими за защита.

Валония, Белгия

Според Програмата за развитие на селските райони за 2007-2013 г. за Валония, Белгия, мярка 224 има за цел да опази горските масиви в зоните от Натура 2000, за да се гарантира поддържане на хабитатите и видовете от европейско значение. Бенефициенти на мярката могат да са частни собственици на гори (или сдружения на собственици) в зони от Натура 2000. Годишните плащания са в размер на 40 евро/ха, като за компенсации могат да кандидатстват собственици от момента на влизане в сила на заповедта за дадена Натура 2000 зона. Плащанията се правят за гарантиране и подобряване на потенциала на горите в Натура 2000 като местообитания и местообитания на видове от европейско значение чрез прилагане на задължителни мерки от заповедите за обявяване на зоните.

Чехия

Според Програмата за развитие на селските райони за 2007-2013 г. за Чехия, целта на мярка 224 е да опази природни местообитания като подкрепи на определени територии

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

опазването на сегашната оптимална структура от основни видове дървета или настоящия тип управление на гората. Целта е да се запази сегашното управление на гори, богати на биоразнообразие, а не те да бъдат превръщани в гори с по-ниска екологична стойност. Бенефициентът е задължен да изпълнява определените условия за период от поне 20 години. Мярката има за цел да обхване 37 000 ха гори в Натура 2000. Бенефициенти по мярката могат да са части собственици на гори или техни сдружения. Плащането е годишно за период от 20 години и е в размер на 60 евро/ха като компенсация за намалените приходи в следствие на намаленото икономическо ползване на гората.

ПЕУ за подобряване на водни екосистемни услуги

Водните компании, които трябва да отговарят на изискванията за качество на водата имат избор или да инсталират пречистващи мощности, които да пречистват замърсената вода, или да работят с ползвателите на земи са променят практиките си с цел намаляване на първоначалното замърсяване на водите във вододайните зони. В контекста на стриктните европейски регулации за качеството на водите по отношение на остатъци от пестициди, често е по-евтино да се плаща на ползвателите на земи да намалят или спрат изцяло замърсяването, отколкото да се плаща за пречистване на водата. По тази причина в Германия, както и в други държави, водните компании прилагат схеми за насърчаване на много ниска или нулева употреба на пестициди и торове, които могат да замърсят водните запаси. В някои случаи тези схеми включват подпомагане на биологичните производители. Друга алтернатива е земите да бъдат изкупени от водната компания и след това дадени под ниска аренда за тези, които биха искали да спазват определени правила за опазване на зоните (FAO 2011).

В Коста Рика, Публичната комунална компания прилага финансово самоподдържаща се ПЕУ схема за опазване на водоснабдяването в град Хередия (200 000 население). Неконтролируемото разрастване на града води до загуба на гори в 5 основни водосбора във водосборния басейн на Хередия, което заплашва екологичното функциониране – филтриране и презареждане на подземните води. Обезлесяването основно се дължи на превръщане на горите в ливади и отглеждане на животни в горните течения. От 2000 г. Комуналната компания на Хередия (ESPH) въвежда промяна на водната тарифа, като въвежда такса, чрез която ползвателите на вода директно допринасят към разходите за опазване на горите. Социо-икономическо изследване сред жителите на Хередия показва, че 90% от интервюираните подкрепят идеята и биха плащали до 0.20 USD/куб.м./месец. От 2000 г. е въведена зелена такса от 0.20 USD/куб.м./месец в месечните сметки за вода върху всички категории потребители – битови, индустриални, социални и публични. Таксата представлява само 1-2% от месечната сметка за вода и има много малко въздействие върху доходите дори на бедните домакинства. Финансовият ресурс от тази такса се използва за компенсиране на частни собственици на земи за пропуснати ползи за намаленото използване на горите в техните земи. Годишното плащане за опазване на гора е USD 120/ха за десет години, а плащането за възстановяване на гори е USD 1 200/ха за пет години. В допълнение, през периода 2000-2002 г. е платена сума от USD 10 000 за опазване на гори, управлявани от Национален парк Браулио Карило в обхванатия регион. През 2009 г. 35 частни собственици с обща площ 1190 ха доброволно се записват за участие в схемата, като на 90% от земята се опазват гори, а на 10% се възстановяват изсечени гори. ПЕУ схемата за опазване на водите, започната от Комуналната компания е толкова успешна, че

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

привлича вниманието на частния сектор: „Флорида айс енд фарм“, компания за бутилирана вода и безалкохолни напитки, финансира 55 % от плащанията на частни собственици между 2002 и 2008 г. за опазване на 311 ха гори в горната част на един от петте водосбора. Но през 2009 г. с ново законодателство се увеличават тарифите за водна концесия, които „Флорида айс енд фарм“ трябва да плаща годишно и компанията се оттегля от доброволната ПЕУ схема. ПЕУ схемата в Хередия показва как е възможно да се създаде самофинансираща се система, базирана на принципа „потребителят плаща“ и как такава инициатива може да се съвмести с публично-частно партньорство. Но ПЕУ схеми, които са финансирани с публично-частно партньорство, изискват много добра законодателна хармонизация и стратегически политики, които подкрепят участието на частния сектор (FAO 2011).

ПЕУ и борба с изменението на климата

Земеделските екосистеми предоставят много възможности за улавяне на въглеродния диоксид в почвите и в многогодишните растения чрез превръщане на земеделски земи в гори, агро-лесовъдни системи, и възстановяване и опазване на горски системи. План Виво в Уганда е добър пример за такава схема за агролесовъдство. Неправителствената организация План Виво промотира смесени системи, в които земеделското производство е комбинирано с улавяне на въглероден диоксид на базата на „план виво“, изготвен за всяко индивидуално стопанство, в който самите стопани решават по какъв начин да разпределят площите със земеделска продукция и с дървета. Намалените парникови емисии чрез тази система на земеделско производство се оценяват независимо и на тяхна база фермерите получават План виво сертификати, които се продават като въглеродни компенсации. Изпълнението на План виво в Уганда се управлява от Екотръст – местна екологична неправителствена организация. Регионът, в който работят е съставен от малки ферми, засадени с банани, зърнени култури, кафе, захарна тръстика, сладки картофи и други. Основна цел на проекта е да подпомогне местните фермери да имат достъп до зараждащите се доброволни въглеродни пазари, като едновременно се подпомага улавянето на въглероден диоксид и местното устойчиво развитие. Проектът се подпомага от група купувачи на въглеродни компенсаторни сертификати (DFID, Тетрапак UK ООД, „Карбън нютрал кампъни“, Международната мрежа за научни публикации (INASP), Катомба Груп и др.). До тези купувачи се достига чрез брокери, като „Карбън нютрал кампъни“, U&W в Швеция, „Клаймът пат“ в САЩ, „Клаймът акшън“ в Китай, както и интернет страниците на План Виво и Екотръст. Около 500 фермери се включват в проекта, като горски експерти им помагат да създадат своите планове и ги обучават в добри лесовъдни практики. План виво системата гарантира че средно 60% от приходите от въглеродните компенсации отиват директно в общностите чрез вноски, отпускани за десетилетие напред (FAO 2011).

Агролесовъдство и ПЕУ за опазване на биоразнообразието в Суматра

Повече от 1 милион домакинства в Индонезия зависят от производството на каучук, а 83% от площите за култивиране на каучук са малки агролесовъдни стопанства. Районът

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

е сериозно обезлесен (60% загуба на гори) и горите са измествани от плантации за каучук и палмово масло, както и за други земеделски нужди. В област Бунго, каучукът се култивира в монокултурни системи, както и в по-сложни агролесовъдни системи. За първите една-две години, каучуковите фиданки се отглеждат съвместно с ориз и други едногодишни растения. Когато каучуковите дървета започнат да засенчват едногодишните растения, площите се оставят незасяти и естествената растителност се възстановява. Некаучуковите дървета редовно се премахват или се оставят под нивото на каучуковите, като периодично се плевят около каучуковите дръвчета. Тези стопанства се превръщат в комплексни каучукови агролесовъдни системи, които често се наричат „каучукова джунгла”. През 2004, ICRAF започва пилотен проект за плащания за екосистемни услуги в област Бунго с цел опазване на богатото биоразнообразие в комплексните каучукови агролесовъдни системи. Местните хора искат подкрепа за построяване на микро-БЕЦ, създаване на разсадници за каучукови дървета, демонстрационни парцели за подобрени агролесовъдни системи за каучук, както и високопродуктивни каучукови дървета за интензивно производство в каучукови градини на други територии. RUPES обмисля схема за еко-сертифициране на тези комплексни агролесовъдни системи за допълнителни плащания за този натурален каучук, който да се използва в нишови пазари, като „зелени коли” и велосипедни гуми (FAO 2011).

Плащания за културни и рекреационни услуги, предоставяни от земеделски екосистеми

Някои земеделски екосистеми предоставят и културни услуги, като агротуризм, където традиционните земеделски дейности са повлияли на пейзажа по начин, който се оценява от посетителите заради историческата и естетическата си стойност, както и заради специфичните местни земеделски продукти. Такава схема, подпомагана от европейското финансиране за селските райони, подкрепя фермери за запазване на регион от 6 000 ха в Амфиса (Гърция), където се отглеждат 150 годишни маслинови дървета. В Швейцария, федералната конституция ясно определя, че част от ролята на земеделието е поддържането на заетостта в селските райони, както и на културното наследство. Съществува схема, предоставяща екологични компенсации на фермери за екстензивно ползване на ливади, овощни градини и др. Фермерите получават годишни плащания в замяна на прилагане на специфични практики на техните земи, като финансирането се дава от властите на кантоните, които го получават от федералния бюджет. Друг пример за опазване на земеделския пейзаж е в източна Холандия, където пейзажът се характеризира с уникална мозайка от дребномащабни обработваеми площи. Холандското правителство създава „фонд за опазване на пейзажа”, за да компенсира фермерите за пропуснати ползи, свързани със запазването на характеристиките на този пейзаж (FAO 2011).

ПЕУ и еко-сертифициране в Кения

Две инициативи за еко-сертификация, подкрепяни от „UTZ-съртифайд” (кафе) и „Рейнфорест алаянс” (чай) подкрепят фермери за екологични дейности като опазване

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

на почвите и водите, предотвратяване на замърсяването на водите, опазване на речните брегове и засаждане на дървета. Около 10% от производителите на кафе и всички производители на чай във водосборния басейн Капингази получават допълнително заплащане за продажба на еко-сертифицирано кафе и чай. Чаената компания „Мунгания“ е една от четирите фабрики в Кения, включени в пилотен проект за сертифициране от „Рейнфорест алаянс“. Те продават чай с надценка на международния пазар – около 80% от произведения чай се изкупува от Липтън, а допълнителните приходи се разпределят на малките производители. „Рейнфорест алаянс“ изисква производителите да опазват естествените гори и да засаждат местни видове дървета за увеличаване на горското покритие (FAO 2011).

ПЕУ схеми за търговия

Тези схеми представляват създаване на пазари, в които се търгуват разрешителни или квоти. Например, при такава схема, даден индивид, който възстановява или опазва екосистемните водни услуги получава кредити от отговорна институция. Те могат след това да бъдат продадени на трета страна, която е отговорна за негативно въздействие върху тези екосистемни услуги на друго място и е задължена да смекчи негативното въздействие по закон. Законът за чиста вода в САЩ, например, въвежда така наречената банкова схема за влажни зони. Законът изисква от ползватели на земи и инвеститори, които разрушават влажни зони, да възстановят, създадат, подобрят или в изключителни случаи да запазят влажни зони на същото място или на друго място, или да платят на трета страна да го направи за тях. Така банковата схема за влажни зони позволява на ползватели на земи и инвеститори да спазят своите законови задължения като закупят „кредити“ от трета страна – банкер на влажни зони – която е създавала или подобрила влажни зони на друго място (IUCN 2009).

Закупуване на земя с цел опазване на биоразнообразието

Закупуването на земя от природозащитни организации с цел осигуряване на защитата и доброто ѝ управление, е силно застъпен механизъм в някои държави. Например, във Великобритания „Нешънъл тръст“ е най-големият такъв собственик на земя, която дава под аренда на фермери, които са съгласни да спазват определени екологични изисквания (FAO 2011).

Сертифициране на регион или регионална марка (Landscape labeling)

Това е нов подход в концепцията за ПЕУ, който се опитва да съчетае елементи от ПЕУ с продуктово сертифициране на ниво регион. Сертифицирането на регион е подход, според който на управляваните селски територии, които предоставят ценни екосистемни услуги, се присъжда „регионална марка“, чрез която продукти от този регион получават конкурентно предимство и добавена стойност на световния пазар. Основна цел на този подход е да се предоставят ползи за общностите, а не за отделни собственици на земи, на базата на поддържане доставянето на екосистемни услуги, оценени на регионално ниво, а не на нивото на отделно стопанство. Регионът, който

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

влиза в такава схема, се определя от географски, културни и социални граници. На такъв регион, който по съответни критерии, оценени от съответните институции, е признат като предоставящ екосистемни услуги, се присъжда „регионална марка”, важаща за целия регион. Регионалната марка може да се използва и за означаване на продукт като произведен в съответния регион, предоставящ екосистемни услуги. По този начин сертифицирането на регион предоставя механизъм, чрез който плащанията за екосистемни услуги се дават на общността (чрез общности организации), а отделните производители и собственици на земи печелят допълнително от конкурентното предимство на техните продукти чрез използване на този сертификат за добро екологично управление на земите. Разликата с други ПЕУ схеми е, че договарянето става с представители на общности организации, а не с отделни стопани, а верификацията е на ниво регион, а не на ниво отделно стопанство.

Концепцията за Биосферен резерват е най-близка до подхода за регионална марка и може да бъде използвана за развитието на сертифициране на региони. Обявяването на дадена територия за биосферен резерват на ЮНЕСКО признава стойността на тази територия за природозащитата и устойчивото развитие. Марката „биосферен резерват” често се използва и за маркетинг на продукти и услуги от биосферни резервати. Добър пример за това е биосферният резерват Ентелбух в Швейцария, който е управляван от регионално сдружение с представители на различни заинтересовани страни и много успешно използва марката на резервата за привличане на туристи, маркетинг на стоки и услуги.

Географската индикация (Geographical Indication (GI)) идентифицира дадена стока като произхождаща от територия или регион, където определено качество, репутация или друга характеристика на стоката по същество се приписва на нейния географски произход. Това е маркетингов подход, добавящ стойност към земеделски продукти и създаващ уникалната им идентичност, на база на географския им произход, като се признава ролята на специфично местно познание и природни ресурси в производствения процес (FAO 2011).

IV. Препоръки за подобряване използването на публичните фондове и фондовете с европейско съфинансиране, както и законодателството за плащанията за екосистемни услуги

Към настоящия момент е започнал процес по определяне, картиране и остойностяване на екосистемните услуги в България. Този процес ще бъде допълнително подкрепен и завършен с предвидено финансиране по Оперативна програма „Околна среда” за периода 2014-2020 г. Очаква се до 2020 г. да е започнало включването на екосистемните услуги в националните системи за счетоводство и отчетност. Този процес ще е изключително важен за бъдещото прилагане на схеми за ПЕУ.

1. ПЕУ в националното законодателство

Както е показано и в анализа на добри практики, съществуват различни подходи за включване на ПЕУ в националното законодателство: екосистемните услуги да бъдат

признати от конституцията, да има специфичен ПЕУ закон, разпоредбите на ПЕУ да бъдат включени в секторно законодателство и в индиректно свързано законодателство. По-долната таблица обобщава ролята на различни законодателни актове за ПЕУ.

ПЕУ в законодателството (IUCN 2009)

Вид законодателство	Цел
Конституция	Признаване правото на чиста околна среда; Признаване ценността на екосистемните услуги за добруването на хората
Специфичен ПЕУ закон	Представяне на национална ПЕУ визия; Признаване на ПЕУ като легитимен инструмент за политики; Дефиниране на общата концепция за екосистемни услуги и признаване на екосистемните услуги; Дефиниране концепцията за ПЕУ и видовете ПЕУ; Създаване на специализирани институции; Създаване инвентаризации на екосистемни услуги
Секторно законодателство	Поясняване/променяне на съществуващи икономически инструменти да включват ПЕУ; Добавяне на специални клаузи за фондонабиране за ПЕУ; Създаване на институционална рамка за ПЕУ; Регулиране на мониторинга и спазването на условията; Насърчаване на децентрализирано управление на ПЕУ; Включване на общи изисквания за добро управление на ПЕУ; Регулиране прилагането на ПЕУ
Индиректно свързано законодателство	Осигуряване на съвместимостта с ПЕУ; Избягване на обратни стимули; Насърчаване планирането на земеползването в светлината на екосистемните услуги.

Отчитайки анализа до момента на ситуацията в България и анализа на добри практики, могат да се направят следните препоръки за възможности за въвеждане на ПЕУ в българското законодателство:

- Въвеждане на общи разпоредби в Закона за опазване на околната среда, които да признават екосистемните услуги и да дефинират обща концепция за тях, да регламентират съществуването и принципите на плащанията за екосистемни услуги и да признават ПЕУ като легитимен инструмент за политики.
- Законът за опазване на околната среда създава два екологични фонда и необходимите институции за тяхното функциониране – ПУДООС и НДЕФ. Анализът на тези фондове обаче показва, че те в много малка степен прилагат принципите на ПЕУ. Подходящи промени в ЗООС биха могли да регламентират по-добре прилагането на ПЕУ подход в управлението на ПУДООС: ясна връзка между приходи и тяхното разходване, например таксите и наказателните постановления по Закона за водите да финансират компенсации на собственици и стопани на земи за опазване на водите.
- Въвеждане на специфични разпоредби регламентиращи схемите за ПЕУ в секторното законодателство. Анализът на добри практики показва, че включването на ПЕУ в секторното законодателство е добър подход, тъй като изисква по-малко юридическа работа и синхронизация с други закони и може да даде възможност за

изясняване и по-нататъшно развитие на съществуващи икономически инструменти. В България Законът за горите е добър пример за включване на ПЕУ в такова секторно законодателство. Необходима е ревизия и на други секторни закони, например на Закона за водите, Закона за опазване на земеделските земи и включване на ПЕУ разпоредби в тях.

- Разработване на Наредба за прилагането на ПЕУ разпоредбите в Закона за горите по отношение екосистемните услуги предоставяни от горите, която да регламентира: източници за финансиране на ПЕУ и фондонабиране; проценти, заделени за ПЕУ; създаване на конкретни фондове/сметки; институционални разпоредби; изисквания за кандидатстване; договорни въпроси; въпроси за собствеността; спазване и прилагане и др.
- Преглед и анализ на индиректно свързаното законодателство за осигуряване съвместимостта му с ПЕУ, избягване на обратни стимули и насърчаване планирането на земеползването в светлината на екосистемните услуги. Разглеждайки практиката на стимулиране на икономическите субекти в България се установяват погрешни стимули от страна на държавата. При тях държавата опитвайки се да постигне свои цели в отделни отрасли създава стимули, които действат отрицателно на опазването на екосистемните услуги. Примери за това са високите нормативно определени цени на електроенергията от възобновяеми източници водещи, до унищожаването или дълготрайно увреждане на голям брой естествени екосистеми. Друг пример са разходите, осигурявани от бюджета за поддържане на водните пътища, водещи до загуба местообитанията на видове, вкл. стопански ценни видове риби (Анализ на законодателството за ПЕУ 2010).
- Създаване на възможности за реализиране на специфични схеми чрез развитие на Закона за околната среда, Закона за държавните такси или Закона за местни данъци и такси. Използването на данъците в схемите на ПЕУ може да се извърши като източник на средства, които впоследствие чрез разпределението на бюджетите и използвайки субсидиите да достигнат до производителите на ЕУ. Доколкото в ЗМДТ все пак съществува възможност за създаване на специализирани данъци и такси, съществува възможност за създаване на специализирани данъци и такси свързани с ПЕУ (Анализ на законодателството за ПЕУ 2010).
- Естония представя добър пример за използване на данъчни облекчения за опазване на Натура 2000 зоните и услугите, които те предоставят, чрез облекчения на данъка върху земята в такива зони, които да компенсират пропуснатите ползи за опазването им. При бъдещо въвеждане на данък върху земите в България, би могло да се мисли за прилагане на подобен подход.

Таблицата по-долу представя възможно съдържание на законодателна рамка за ПЕУ.

Възможно съдържание на законодателна рамка за ПЕУ (FAO 2011)

Вид разпоредби	Съдържание
Общи разпоредби	* Дефиниция на целите и обхвата на ПЕУ * Терминология: екосистемни услуги, различни видове екосистемни услуги, различни видове ПЕУ

	* Междусекторни въпроси
Финансови разпоредби	* Източници на финансиране на ПЕУ * Проценти, заделени за ПЕУ * Създаване на конкретни фондове/сметки * Институционални разпоредби * Подпомагане разработването на проекти (напр. научна помощ) * Фондонабиране (напр. събиране и управление на фондовете) * Управление (напр. достъп до информация, участие) * Мониторинг * Спазване на законите и ПЕУ споразуменията
Разпоредби за прилагане	* Изисквания за кандидатстване * Договорни въпроси * Въпроси за собствеността * Изисквания за допълняемост * Гаранции за поделение на ползите * Планиране на земеползването * Спазване и прилагане

Всяка от схемите за ПЕУ се основава на различен тип правни конструкции в зависимост от националното законодателство. Като подходящи за България могат да бъдат определени договор и сервитут.

- **Договор.** Съгласно Закона за задълженията и договорите, договорът е съглашение между две или повече лица, за да се създаде, уреди или унищожи една правна връзка между тях. Лицата се ползват от правата си, за да задоволяват своите интереси. Те не могат да упражняват тези права в противоречие с интересите на обществото. Страните по договора могат свободно да определят съдържанието на договора, доколкото то не противоречи на повелителните норми на закона и на добрите нрави.
- **Сервитут.** Сервитут е ограничено вещно право върху служещ чужд недвижим имот. Принадлежи на собственик на друг господстващ недвижим имот и представлява изгода за господстващия имот. Основен е принципът в режима на сервитутите, според който собственикът на служещия имот може да се задължи само за бездействие, а не за действие. В Българското законодателство сервитутното право е разгледано в редица закони – за горите, за водите, за устройство на територията и т.н. Поземленият сервитут произтича от закона или от правна сделка. Сервитутите, които са установени от закона, имат за предмет обществена или частна полза. Според Закона за водите, сервитутите, установени за обществена полза, се отнасят до осигуряване на достъп за общо ползване на водните обекти - публична собственост, и до изграждане на необходимата за това инфраструктура, както и за поддържане в изправност на водностопански системи и съоръжения, предназначени за осигуряване на услугата за доставяне на вода за населението и за напояване. Законните поземлени сервитути за частна полза са тези, които произхождат от положението на земите и правото на преминаване и водопрекарване. Обезщетенията за сервитути по Закона за водите се определят според текущите пазарни цени (Анализ на законодателството за ПЕУ 2010).

2. ПЕУ в публичните фондове

- Към момента съществуват публични фондове, най-вече с европейско съфинансиране, които обхващат плащания за екосистемни услуги, като те в най-добра степен обхващат земеделските екосистеми и в по-малка степен горските и водни екосистеми.
- Програмата за развитие на селските райони до известна степен обхваща плащания за екосистемни услуги чрез мерките за Натура 2000, необлагодетелстваните райони, агроекологичните мерки и горските мерки. Основната разлика между ПЕУ и тези мерки е различната степен, в която плащанията са насочени към конкретни екосистемни услуги, като при някои от тях може да е трудно да се проследи директната връзка между дадени земеделски практики и предоставянето на екосистемни услуги (FAO 2011). Необходимо е добре да се подберат индикатори за мониторинг, особено където определени практики за земеползване се очаква да доведат до поддържане или подобряване предоставянето на определени екосистемни услуги. Директната връзка между определени практики на земеползване и определени екосистемни услуги трябва добре да се идентифицира за различни екосистеми.
- Необходим е баланс между „широки” и „тесни” схеми на плащания. Широките схеми имат сравнително ниски изисквания и нива на плащания, но могат да се приложат от много широк кръг собственици на земи. Тесните схеми са по-фокусирани, с по-високи нива на плащания и повече изисквания, но и с по-ниско ниво на усвояване (FAO 2011). Анализът на мерките от ПРСР показва, че тясно фокусираните схеми, като например агроекологичните, имат доста по-ниско ниво на усвояване, отколкото по-широките схеми като тези на Натура 2000 и за необлагодетелстваните райони, които имат по-прости правила и много по-висока усвояемост. В тази връзка е добре в бъдещия програмен период да се работи върху опростяване на изискванията и правилата за кандидатстване по различните схеми от ПРСР.
- По отношение на горските екосистеми, към момента съществуват схеми, които изграждат активи, целят възстановяването на екосистемните услуги на дадена територия, например чрез залесяване на гола, деградирала земя (горските мерки от ПРСР; горските мерки от НСЗИ; проектите за опазване на биоразнообразието). В тези случаи ПЕУ най-често компенсира директните разходи за възстановяване или създаване на екосистемни услуги. Към момента липсват горски схеми, които ограничават ползването като компенсират доставчиците на услуги за опазване (включително естествено възстановяване) като ограничават ползването и инвестиционните проекти или напълно запазват зони, най-често защитени. Затова от особена важност е въвеждането на мярка за плащания за Натура 2000 в горите в ПРСР през следващия период, както и разработване на наредба и конкретна схема за такива компенсации по Закона за горите, при които собствениците на гори да получават плащания за пропуснати ползи, както и в някои случаи за активна защита срещу външни заплахи. По отношение на мярката за Натура 2000 е важно при разработването ѝ да се има предвид собствеността на горите в защитените зони (в

голямата си част държавна). При разработването на тази мярка, както и други горски мерки в ПРСР, да се работи върху опростяване на изискванията и правилата за кандидатстване, за по-голяма оперативност и усвояемост, тъй като досегашните горски мерки имат доста ниска усвояемост.

- По отношение на водните екосистеми, е необходимо те да бъдат обхванати в много по-висока степен (чрез Оперативната програма за морско дело и рибарство; чрез промени в Закона за водите; чрез възможни промени в ОПОС да включва други мерки освен чисто инфраструктурни в сектор води), тъй като към момента екосистемните услуги, предоставяни от водните екосистеми не са добре обхванати от публични ПЕУ схеми.
- Да се помисли за използване на описаната добра практика за сертифициране на региони, като възможните „регионални марки” се насочат към защитени територии – природни паркове, биосферни резервати (по разширената концепция на Юнеско, а не както са в момента в България като стриктни резервати).

Въвеждането на нови схеми за плащане на екосистемни услуги в България трябва да се съобрази със следните тенденции:

- Публичните фондове са силно ограничени и всяка схема която предвижда тяхното използване, трябва да гарантира предварителното им захранване от нови източници;
- Настоящите потребители на публични фондове са склонни да включват нови източници, но не са склонни да увеличават направленията за разходване;
- Централната и местна администрация имат нисък капацитет за въвеждане на нови механизми;
- Новите нормативно регламентирани схеми не трябва да разчитат на нов персонал в централната и местна администрация;
- Икономическата криза не благоприятства развитието на доброволни схеми;
- Най-лесно се възприемат развитие на съществуващи системи за плащания. Така например въвеждането на ПЕУ за нематериалните ползи по-лесно ще бъде наложено ако доразвие плащанията за материални ползи (Анализ на законодателството за ПЕУ 2010).

Плащането за екосистемни услуги трябва да гарантира и води до значително подобряване на управлението на екосистемите с оглед повече и за по-дълго време ползване на техните услуги.

- ПЕУ имат смисъл само ако има съществуваща или бъдеща заплаха за екосистемата; ако няма заплаха, няма допълняемост на плащането и то се обезсмисля. Но ако заплахата е голяма, това обикновено означава и че цената на пропуснатите ползи е висока и тогава ПЕУ може да не е най-ефективният механизъм, защото трудно ще се намери достатъчно финансиране. Обратно, ако желаното земеползване е по-печелившо от нежеланото, обикновено няма смисъл да се прилага ПЕУ схема. ПЕУ е най-ефективна в средния случай, когато цената на пропуснатите ползи е сравнително малка: при деградирани пасища,

маргинални обработваеми земи, гори които са частично застрашени. ПЕУ са най-ефективни в маргинални територии, където сравнително малко плащане може да наклони везните в полза на желаното земеползване. Също така когато заплахата е бъдеща, ПЕУ могат да се използват като екологична застраховка (Wunder 2005).

- В допълнение към насочването на плащания за екосистемни услуги, носещи най-големи ползи (H2000, HNVF), е важно да се гарантира, че плащанията водят до допълнителни ползи, в сравнение със ситуация, в която няма плащания. Например плащанията за опазване на местообитания са допълнителни, ако при липсата им местообитанието би пострадало или би било загубено. Затова е изключително важно да се събере достатъчно добра информация за настоящото състояние (FAO 2011) както и точно остойностяване, което се подчинява на пазарните механизми на търсенето и предлагането – процес, който в момента е стартирал в България.
- ПЕУ схемите трябва да са проектирани да отразяват важни екологични параметри, като продължителност на програмата, обща площ на програмата, степен на пространствена свързаност и оценка на множество екосистемни услуги (FAO 2011):
 1. Продължителност на ПЕУ програмата: Един от основните екологични въпроси при изпълнението на ПЕУ е потенциалното несъответствие между краткосрочните проекти (обикновено прилагани за 3-5 години) и действително необходимото време за възстановяване и балансиране функционалността на екосистемите. Но дългата продължителност на програмите обикновено се възпрепятства от липсата на постоянен поток финансови ресурси, както и от доброволния характер на споразуменията.
 2. Площ на обхванатата територия: Общата площ на обхванатата от схемата територия е ключов екологичен параметър. Например, смята се че не може да се постигне значително подобряване на качеството на водата ако земеделието надвишава 50% от водосбора.
 3. Пространствена свързаност на обхванатата територия: Пространствената свързаност е основен фактор, който може да осигури дългосрочното оцеляване на видове, свързани с конкретни фрагментирани местообитания.
 4. Множество екосистемни услуги покрити от ПЕУ: Взаимодействието между различни екосистемни услуги е това, което регулира екосистемите. Затова, ако дадена ПЕУ схема е проектирана за определена екосистемна услуга, трябва да се анализират и евентуалните синергии, както и потенциални проблеми, които може схемата да провокира в други екосистемни услуги.
- Неплащането при нормативно регламентирани схеми трябва да се „наказва“, ефективно.

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Библиография

ADBInstitute (2009). *Review of casestudies from Asia*. <http://www.adbi.org/working-paper/2009/03/26/2906.market.based.approaches.environmental.mngt/review.of.case.studies.from.asia/>

Czech Ministry of Agriculture (2007). *Czech Rural Development Program 2007-2013*. http://eagri.cz/public/web/file/10574/RDP_November_2008.pdf

FAO (2011). *Payments for ecosystem services and food security*.

IUCN (2009). *Payments for Ecosystem Services: Legal and Institutional Frameworks*.

PAX Natura (2012). *PES Program Highlights*. <http://www.paxnatura.org/CostaRicanPESProgram.htm>

Szedlak, T. (2011). *Forestry measures in rural development and resulting challenges for EU regions*. Freiburg, European Commission, Directorate General Agriculture and Rural Development. Unit H.4. Bioenergy, biomass, forestry and climate change (PP presentation)

TEEB (2009). *Synthesis report*.

Wunder, S. (2005) *Payments for environmental services: Some nuts and bolts*. © 2005 by Center for International Forestry Research

Анализ на законодателството за ПЕУ (2010).

Европейска комисия (2013). *Проектно регламент за ПРСР 2014-2020* (http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/com627/627_en.pdf)

Европейска комисия (2013). *Програма Лайф на Европейската комисия* (http://ec.europa.eu/environment/life/countries/documents/bulgaria_en_oct12.pdf)

Закон за държавния бюджет (2013)

Закон за опазване на околната среда (2011).

Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури (2013). *Работен вариант на Програма за морско дело и рибарство 2014-2020. Интегриране на приоритетите по околна среда и изменение на климата* (PP presentation).

Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури (2007). *Оперативна програма „Развитие на сектор рибарство” 2007-2013*.

Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури (2013). *Отчет за дейността на програмата за развитие на сектор рибарство към 01.04.2013 г.*

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

Министерство на земеделието и храните (2013). *Програма за развитие на селските райони на Република България за периода 2014-2020 г. Интеграция на политиката по околна среда и политиката по изменение на климата в ПРСР 2014-2020 г.* (PP presentation)

Министерство на земеделието и храните (2007). *Програма за развитие на селските райони (2007-2013)*

Министерство на земеделието и храните (2013). *Отчет за напредъка по ПРСР в периода 05.2010 – 03.2013 г.*

Министерство на земеделието и храните (2008). *Наредба №11 от 3.4.2008 г. за Мярка 211: Плащания за природни ограничения на фермери в планински райони и мярка 212: Плащания за природни ограничения на фермери в райони, различни от планинските.*

Министерство на земеделието и храните (2011). *Наредба №3 от 23.2.2011 г. урежда прилагането на Мярка 213 от ПРСР.*

Министерство на земеделието и храните (2009). *Наредба №11 от 6.4.2009 г. урежда изпълнението на мярка 214.*

Министерство на земеделието и храните (2008). *Наредба №22 от 7.7.2008 за Мярка 223: Първоначално залесяване на неземеделска земя.*

Министерство на земеделието и храните (2008). *Наредба № 20 7.07.2008 г. Мярка 226: Възстановяване на горския потенциал и въвеждане на превантивни дейности.*

Министерство на околната среда и водите (2013). *Насоки за интеграция на политиката по околна среда и политиката по изменение на климата във фондовете за КП, ОСП и ОПР за периода 2014 – 2020 г.*

Министерство на околната среда и водите (2013). *Работен вариант на Оперативна програма „Околна среда” 2014-2020 (към 07.01.2013). Приоритетна ос 3: Натура 2000 и биоразнообразие*

Министерство на околната среда и водите (2013). *Работен вариант на Оперативна програма „Околна среда” 2014-2020 (към 07.01.2013). Приоритетна ос 1: Води*

Министерство на околната среда и водите (2007). *Оперативна програма Околна среда ОПОС 2007-2013.*

http://ope.moew.government.bg/files/useruploads/files/general_info/15102012_ope_text_bg_final.doc.pdf

Министерство на околната среда и водите (2013). *Отчет за дейността на ОПОС към 12 март 2013 г.* (<http://ope.moew.government.bg/bg/pages/sektor-bioraznobrazie/29>)

НДЕФ (2012). *Оперативното ръководство на НСЗИ на НДЕФ*

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

ПУДООС (2012). *Устройствен правилник на ПУДООС, приет с ПМС №81 от 23.04.2012*

ПУДООС (2012). *Годишни отчети на ПУДООС – 2008-2012*

ПУДООС (2013). *План-график на ПУДООС – 2013 г.*